

ŽENSKI

S V E T



LETO XV / 1937 / MAJ

Ljuba Prenner: Mejniki / Berta Levstik: Mati / Konči Ahačič: Novica / Anica Černej: Prebujenje / Zdaj se bojim... / Milka Adamič: Sinku / Erna Muser: Moja mati šiva... / Milena Mohoričeva: O Bredini dudi, muc, klobučku in prstu / Nalezljive bolezni in ljubljanska bolnišnica (R. R.) / Mladinsko skrbstvo na Dunaju (M. B.) / Katja Č.: Populacijska politika nekaterih držav / Ljubljansko gledališče, Drama (S. T.) / Milica Stupan: Teško vzgojljivi otroci (O. G.) / Marja Boršnik: Aškerčeva bibliografija (T. S.) / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola

„TRANSPORT“

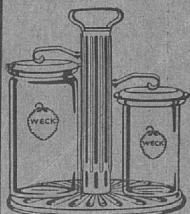
Mednarodno špedicijsko k. d. in
pomorska agencija

SUŠAK // JELAČIČEV TRG 3

Medkrajevni telefon 4-24
Poštni predal 6

Izvršuje po zmernih cenah hitro in kulantno vsake vrste špedicijskih poslov s tu- in inozemstvom // Na zahtevo pošlje brezplačno svoje mesečne buletine o parobrodskih zvezah // Ima svoja zastopstva v raznih večjih mestih po vsem svetu.

Ko se bliža čas za vkuhanje vsakovrstnega sadja in sočivja Vas opozarjamo, da so v to svrhu najbolj pripravi svetovno znani originalni



Weck-ovi kozarci z varstveno znamko



katere dobite v poljubni velikosti z vsem priborom pri sledečih tvrdkah:

- v Ljubljani: **Schneider & Verovšek in Avg. Agnola**
- v Mariboru: **Pinter & Lenart;**
- v Celju: **Josip Jagodič;**
- v Ptujju: **Anton Brenčič.**

V potrebnem slučaju zahtevajte ilustr. cenike, ki so Vam brezplačno na razpolago.

Uvažujte!

Nabralo se je zopet večje število zamudnic, kar pomeni težko oviro v našem poslovanju. Obstanek „Ženskega Sveta“ ni le zadeva peščice žen, ki ga vodijo in izdajajo, marveč se tiče vseh, ki jim je pri srcu kultura slovenske žene.

Gospodarsko stanje lista zahteva od nas mnogo požrtvovalnega dela, ki ga rade vršimo, ki ga pa ne bomo zmogle, če nas bo poleg napornega dela morila še skrb za obstanek lista. Prosimo torej, pomagajte vsaka po svoji moči. Vaša naloga je v primeri z našo zelo lahka: Prosimo samo malo reda v plačevanju naročnine. **Prisiljene bomo ustaviti list vsem, ki so v zaostanku, kar pomeni za nas, s pošiljanjem opominov vred, ogromno delo, ki nam ga lahko prihranite.**

Ne dajte, da se redčijo naše vrste. Ako Vam je težko plačati vse naenkrat, pošljite v obrokih, toda pošljite prvi obrok takoj. — Ako pridobite novo naročnico, Vam, ko dotična plača svojo celoletno naročnino, odpišemo od zaostanka 1/4-letno naročnino in Vam bomo le hvaležne, če ves svoj dolg poravnate z novimi naročnicami. Agitacija za „Ženski Svet“ ni težka; list nudi izredno mnogo za tako nizko ceno. Obravnava vsa sodobna vprašanja, ki se tičejo žene, njegove praktične priloge so priznane najboljše.

Prosimo torej ponovno, poravnajte takoj svojo zaostalo naročnino, da si ohranimo svoj list še nadalje v lastno korist in slovenski ženi v ponos.

Današnja številka, posvečena materi, je povečana na račun avgustove številke, ki vsako leto izostane radi počitnic; iz istega razloga in za istotoliko bo povečana še ena številka v tekočem letu.

ŽIENSKI SVIET

LJUBLJANA / LETO XV / MAJ 1957

Ta mesec spet, kakor vsako leto, slavimo materinski dan. Spet bo mnogo proslavljanja in zahvaljevanja, mnogo pisanja in govorjenja o svetosti materinstva. In med tem gre svet svojo pot. Matere stradajo in trpijo, garajo do onemoglosti, umirajo po nepotrebem; otročički stradajo in prezebavajo in umirajo, ker jih matere nimajo s čim obleči, nimajo s čim hraniti. In so matere, ki ubijajo svojega otroka v sebi ali komaj rojenega, ker vedo, da bo na svetu prezebaval in stradal, ali pa, ker jih ljubi bližnji, ki imajo vsaj enkrat na leto usta polna besed o svetosti materinstva, psujejo, zasmehujejo in preganjajo zaradi njihovega — neposvečenega — materinstva. In možje, ki slišijo „veselo vest“, preklinjajo, se napijejo, pretepajo matere. In drugi delajo postave, ki uničujejo družine, ki gredo brezobzirno preko vse svetosti življenja; pripravljajo vojno, ki bo uničila otroke in matere, vojno, ki je zanikanje vsega, kar pomeni materinstvo — ustvarjanja, novega življenja, ljubezni, požrtvovalnosti.

Letos, kakor vsa leta.

Prav gotovo je že čas, da bi se kaj naredilo.

Kaj?

Mnogo se da narediti, a delati je treba za to vsak dan: skrbeti, da bo vsaka noseča žena imela dovolj hrane, da ne bo prezebavala, da se ne bo tresla zaradi svojega materinstva, da bo mogla pričakovati svojega otroka z veseljem, ne z obupom. Da bo imela koga, ki bo v njeni težki uri ob njeni strani, da bo mogla roditi varno. In tudi pozneje: da bo imela otroka s čim hraniti, v kaj obleči. Da ne bodo matere več morale beračiti in krasti za svoje otroke. Otroška zavetišča, otroški vrtci, šolske kuhinje in poliklinike — za vse potrebne. Nobenega zakona, ki bi ne spoštoval s polnim razumevanjem potrebe mater in otrok. Zdrava, cenena stanovanja. Pri vseh podporah prednost nosečih žen in mater, da se ne bo več zgodilo, da bi odšla noseča žena, mati več otrok, brez pomoči od tam, kjer je iskala podpore. Da se ne bo več godilo, da bi trpela vsa rodbina zaradi prepričanja enega člana. In resnično, odkrito delo za mir. To je program. Program, ki ga moramo izvajati po naših močeh, resnično in z dobro voljo, da nam „dan materinstva“ ne bo v obup in sramoto, temveč vsako leto le postojanka, s katere se bomo mogli ozreti nazaj na storjeno delo in zbrati moči za delo v bodoče.

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Pisana bandera

Gori pred Korenovo gostilno je sedel Heinz, da bi videl, kako vstaja svetli poletni praznik nad prebujajočo se Vilunjsko dolino.

Venec hribovja naokrog se je svetil, kakor da se je umil in očedil za veliki dan. Sv. Helena se je košatila v najlepši zeleni obleki in cerkvice na njenem skalnatem temenu se je bleščala kot rosna kaplja v soncu.

Od vseh strani pritrkavajo zvonovi. To pritrkavanje je vesela, praznična pesem naših vasi! Kako bedasti so ti Podgoričani, ki trdijo, da je to izmenično bombljanje kmečka neokusnost! Ali so morda neokusne tudi te podružniške cerkvice po holmih, ki spominjajo na okrašene kmečke neveste? In zadaj se razmaje še veliki podgoriški zvon, počasi se zazibljejo temni njegovi zvoki, se razlivajo daleč po dolini in prijetno se vtapljajo vanj trizvoki pritrkavajočih — pa najsi je to komu po volji ali ne!

Praznik sv. Rešnjega Telesa.

Tako so bila minula leta. Več kot dvajset jih bo kmalu, ko je potegnili v drugič med svet, ko je bežal iz te Vilunjske doline, ki je v tem pomladnem prazniku videti tako pohlevno-lepa — takrat se mu je zdela ta Podgorica kakor siv pajek, ki vse zaduši v svojih zaprašenih mrežah. No, in za danes sta se zmenila z Edito, da bosta odtod gledala procesijo tam doli v mestu — vsaj kakih sto korakov jo bo videti, kako se bo pomikala ob hišah navzdol. Če ne bi zaslanjale razgleda te stare strehe, bi lahko videl že sedaj, kako čakajo pred cerkvijo šolski otroci z učitelji. Mestne deklice so bile gotovo vse v belih oblekah in lasje, ki so jih bile mamice in tete, že dan poprej s pomočjo sladkorne vode zvile v trde klopčiče, da se je koža nategnila, so jim sedaj padali razčesani in nakodrani po ramenih. No, zdaj je zazvonilo z vsemi obenem, maše je konec in procesija se prične. Stari Kavšek menda še vedno nosi križ, za njim pa šolarji z zastavo svetega Alojzija, ovito z belozelenim trakom vojvodine Štajerske,

Edita seveda še ni! Kdaj bi tudi mogla v resnici izpolniti dane obljube? Zdaj se morda še oblači pred ogledalom! Čemu neki? Mlajšo naj se zanj rajši ne dela! Nima smisla! Predolgo jo že pozna in saj ve, kako lepa je bila nekdanj, a kaj je bilo s tisto pomladjo? Oba že lezeta v jesen, le da si ona neče in neče tega priznati, ker misli, da si s tem neumnim lišpanjem in mladostnim nastopom prigrjoljufa nekaj, česar kratko in malo ni več. Zakaj mu ne more in neče verjeti, da jo ima rad takšno, kot je sedaj, da jo ljubi radi spomina nanjo, ki ni nikdar izginil iz njegovega življenja.

Sedel je na klopi pred znamenjem in gledal procesijo.

Če bi stal sedaj ob svojem oknu, bi se posmehoval veteranski in gasilski gardi, nafiljeni deci, županu in Marijinim družbenkam, frakom in predpotopnim klobukom podgoriških „daim“. Odtod pa je v okviru te mirne nedeljske pokrajine tudi slika mesteca s procesijo vred blažja in rahle so bile misli, ki so se dotikale tega življenja tu doli.

Živordeče se zasvetijo pisana bandera četrverih nadangelov — eno izmed njih je nosil tudi sam nekdanj, ko je bil še ministrant, celo zaušnico je dobil nekoč od nevoščljivega sodruga. Tam nad glavami pa visoko frfota v vetru bandera svetega Krišpina, zaščitnika usnarjev, čevljarjev in sedlarjev. Za njim stopa sedaj tudi svak Franc, žrtev Podgorice in Mollove familije, ta ponižni Francek, ki izbrise ime „Moll“ s hiše in rodu. Otrokom da s seboj delež svoje krvi in pečat svojega imena, ki bo rezalo mestu Untersberg v ušesa. On sam pa, Heinz Moll, je zadnji svojega rodu. Ko bi vedeli predniki, v kakšnem norcu se zaključijo njih častivredne težnje?

Se vedno pojo staro melodijo, ki so jo prepevali že takrat, ko je še sam kot šolar hodil s procesijo po mestu:

„Nobis datus, nobis natus,
ex intacta virgine . . .“

In kakor vedno cvili en sopran nad vse druge! To so se spet našemarila mlada dekleta — cerkvene pevke. Novi so klobuki, nove so obleke.

Kod neki hodi Edita? Tako rad bi ji bil marsikaj povedal ob pogledu na procesijo vernega ljudstva tu doli v prelepem rojstnem kraju.

Sedaj je blagoslavljaj kraj in ljudi lepi dekan Gomzej, visoko dvignil staro gotško monštranco in zapel s polnim baritonom: „Omnipotens Deus . . .“ Ljudje so poklekali in tam za nekim oknom je klečala tudi njegova mati, trkala na svoje prsi in ob tem mislila, da li so ljudje pač videli novo sliko v oltarju ob njeni hiši. Prinesel jo je bil Heinz. Saj je bila res lepa slika, dobra kopija slavne Leonardove Madone della Sedia, ki jo je bil slučajno kupil na neki razprodaji. Mama je bila sedaj kar zaljubljena v njegovo slavo, kar je bilo zanjjo nenadno več kot vsa Podgorica, ki je nekoč njenega sina proglasila za prismođo in ničvredneža, ki je še vedno dvomila nevoščljiva v njegovo veljavo, ko že ona sama, njegova mama, davno ni dvomila več. Saj se morda ni zavedala, da ga sedaj ljubi mnogo bolj kot je kdaj ljubila človeka, da se ga oklepa z ljubosumno, silno ljubeznijo, ki ji ne bo nikdar kraja. Čutil je to ljubezen in to zlasti v njeni ljubosumnosti, s katero je pazila na vsak njegov trenutek, ker sicer ni mogla do njegovega čustvovanja. Taka je bila njegova mati — ali so take matere tudi te ženske, ki se rinejo sedaj v procesiji tam doli? Kar za visokimi gospodi v frakih in cilindrih, za gospodom županom in drugimi predstavniki mesta in c. kr. oblasti? Policaj jih ruka in Jirgele mu pomaga. „Dve in dve babi vkup!“ vpije in jih potiska v vrsto — pač, kakor vsako leto, tudi to pot zaman. Kako so šli moški v lepi vrsti po dva in dva, ženske pa kakor ovce, vsaka rine naprej, vsaka hoče biti prva!

Sedaj bo procesije konec. Moški gredo v gostilno, otroci prosjačijo in se obešajo na svoje roditelje. „Medice!“ Svečar in medicar Krafft toči pod široko stojnico sredi mesta ta nektar, ki se je tudi njemu, Heinzu, zdel nekdanj višek Telove procesije. Prihodnje leto se bo pa jezila perica Tona, ko bo čistila bele obleke podgoriškega otročevja za novo paradó.

Iz tega otročevja postanejo dorasli ljudje, morda bo med njimi tudi kdo, ki bo silil preko Vilunjskih meja — gorje mu, če si bo domišljjal, da mu je po božji milosti dan poklic umetnosti. Kaj vse si je sam domišljeval! Nikdar se ni toliko izročil niti ženi niti muziki, da bi bil pozabil nasé. In to je menda napak pri tej stvari! Pa bodi drugačen, bodi večji in boljši kot zmores —?

Aha — sedaj je prihajala po poti navzgor. Seveda v tej svetli obleki! Delal se je, kakor da je ne vidi, in napeto čakal; le za trenutek bi se bil sedaj hotel videti v ogledalu. Rešilo bi ga bilo morda te mučne zadrege, če bi bil videl, kakšen je njegov obraz, kadar se takole bedasto pretvarja.

„Heinz — dober dan!“ Kako živo je vzkliknila! Ali morda nalašč prezira njegovo nejevoljo? Ali je že opazila, da se pači? Prijel jo je za roko, ki mu jo je bila prožila, z licem, kakršnega bi bil napravil, ako bi bil moral pogoltniti nekaj odurnega — ribje olje, soljeno kavo ali kaj enakega.

Ko sta sedla, je trdovratno molčal. Če ga misli še zafrkavati, naj jo nahruli? Ah ne! Ali je mar ona kriva, da sta že oba preko štiridesetih in da ga jezi, da se dela ona še mladostno, dočim je njegov obraz že ves star in gubast?

„Kje si bila tako dolgo, Edit?“ je vprašal docela mirno.

„Ali si hud? Saj sem sama kar jezna nase, da vedno prihajam prepozno,“ je dejala še napol v šali in sedla na klop.

„Prepozno, vidiš Edita, saj to je pri naju obeh! Za več kot dvajset let prepozno sva se našla in na razvalinah graditi je obupno.“

„Kaj ti je, Heinz? Čemu si tako žalosten? Ali se prav nič ne veseliš lepega dneva in tega čudovitega prazničnega razpoloženja?“

„Kako čudno vprašaš! Saj to je! Ko sem gledal to sliko tu doli, ki me spominja mojih mladih let, ko se me želja po svetu in velikih delih še ni bila dotaknila, mi je prišlo na misel, kako vse drugače bi lahko bilo z nama, če bi se našla pred dvajsetimi leti kot preprosta, mlada, kmečka človeka. Danes bi morda hodila z onimi tam doli za Bogom, ga prosila blagoslova za najine otroke, za najin dom in najino zadnjo uro. Tako sva pa s hlastanjem za varljivimi vrednotami zamudila srečo in končno celò življenje.“

Umolknil je in tudi njej ni bilo več do pomenka. Kaj bi ga tolažila, ko so njegove besede zadele v živo. Res je, kar je dejal, vse je bilo zastoj.

Poprej si je mislila, da ga bo vprašala, kaj je z njegovo opero, ki jo je nameraval komponirati. Kaj bi vpraševala sedaj, ko je videti tako žalosten. Pa še te grde brke, kako mu starajo dragi obraz!

„Ali bi hotel biti sam, Heinz?“ ga je vprašala rahlo.

Prikimal je in ona je vstala, da se odpravi.

A ko mu je podala roko v slovo, jo je še za trenutek pridržal in ji velel:

„Poglej Edit, tja ven na Šentlenart, vidiš tam one borne, male bajte za zelenimi njivami, one tam pod gozdom — jih vidiš?“

In ko je prikimala, je dejal težko:

„Vidiš, tam je morda sreča doma.“

Naglo je odšla, a že so se ji ulile solze po licu in komaj je prišla do gozdiča, ko je zajokala, kakor še ni jokala nikdar.

Heinz je bil sam sredi cvetočega domačega raja.

* * *

Šribarja ni držalo za mizo pri Bradaču. Vzel je svoj šlem, okrašen z veteransko perjanico, se opravičil z nujnimi opravki in hitel po stopnicah navzgor v svoje stanovanje. V kuhinji pri štedilniku si je dala opraviti Malikina mlajša sestra Lojzi, na tleh sta se igrala otroka, triletna

Pepca in poldrugoletna Malika. Vse v neredu, po stolčkih vse polno predmetov, na enem uivalna skleda z umazano brisačo, na drugem pomečkano perilo, v kotu neke cunje in povsod naokrog kuhinjske potrebščine, lonci, kozice, nekaj narezanega krompirja, zelenjava, noži in kruh, vse navzkriž razmetano. In ta duh! Lizol, vroči lug, mali otroci. Oh — ti moj Bóg! Torej ji je le postalo slabo.

Lozji mu je jokaje odgovarjala. Zakaj ga niso poklicali? Ko je bil sredi procesije? Njo so poklicali Bradačevi in tudi po babico so šli. Bradačeva Anica ga je hotela klicati, pa se ni prav upala.

Saj je bil slutil, ko ni videl niti nje niti otrok pri oknu. Splašeno je nekaj odmrmlal svakinji in stopil v spalnico, kjer je pospravljala babica njegovo postelj in govorila s ženo.

„Kako ti je?“ je vprašal ženo. Nič mu ni odgovorila. Seveda — tretji otrok v tem kratkem času! „Malika, kako ti je?“ Ali mu ne šepče nekaj? Ne, le gleda ga, zelo zagrenjeno in obtožujoče. Kaj ta babica?

„Gospod Šribar, vidite, sedaj smo pa že tako daleč. Saj ne more več dolgo trajati, vse bo dobro, kmalu, kmalu. Jej, kako ste lepi, gospod Šribar, kako se vam poda tale uniforma. Moj stari je danes tudi našemarjen kot binkoštni vol, a se mu ne poda tako kakor vam. Z ovratnikom se je obiral celo uro, klel in robantil zraven, da ga že nisem mogla več poslušati. Kdo ga bo neki gledal, takega starega tepca! Saj pravim, čim starejši je tak dedec, tem bolj bi gledal na lepoto, ko ga že ne čaka drugega kot smrt. Taki mladi gospodje kakor ste vi — le ne bojte se, gospod Šribar, vse bo v redu, kaj ne, gospa Malika? Saj je tako korajžna, vaša mlada gospa!“ se je smejuckala še naprej ta stara klepetulja.

Pa ni bila videti korajžna. Sklonil se je k njej. Zakaj ga gleda tako očitajoče? Kaj ji je?

Kako mu je nerodno zaradi nje! Zelo se je izpremenila v zadnjih letih. Iz prejšnjega zdravega dekleta je postala medla ženska, to je najboljše vedela sama. Morda se že stegujejo podgoriški jeziki, češ da trpi poleg njega pomanjkanje. In če jo tako skrbi polno gleda, ali ni za tem morda že drobec kesanja, da jo je vzel? Saj je bila sedaj že od prvega poroda naprej tako suha in grda in, četudi se je počutila zdravo in jako, so ji bila lica vela in brezbarvna, telo suhljato in borno. Čemu je zadnje mesece ravnal z njo kot z bednim bolnikom? Ah, zakaj je sploh postalo njuno zakonsko življenje nenadoma tako dolgočasno, kakor bi tekel samotnen voz enakomerno po nedogledni, pusti cesti? Saj je že tolikrat čutila, da trpi tudi on, a ko se mu je že hotela približati z lepo besedo, so se ji zaklenila usta in molčala sta spet oba. In noči? Kje so že tiste prve noči? Saj je že tolikokrat premišljevala, da li je pri vseh zakoncih tako, ali pa je krivda le na enem izmed njiju? Ali se je bil že naveličal ali pa ni bilo v njej tega, česar si je bil želel od svoje žene in pričakoval od nje? Oh, sedaj je bila ljubosumna na vse, kar ni bila ona sama — na njegove opravke in pota, na njegovo ljubezen do Logarjeve matere, njegove lastne matere in očima, ki jima je redno o praznikih pošiljal nekaj malenkosti, in nazadnje celo na lastne otroke, če jih je jemal v naročje in jih ljubkoval. Kaj mu je bila ona, ona?

Sedaj je sedel tu poleg nje na postelji in jo držal za roko. Njen mož! Malo okoren in neroden kakor vedno, kadar je hotel biti ljubezniv. Kako so se mu ramena povasila naprej in kako so se mu polnile oči z žalostjo. Neboglen in reven je bil v svoji nemoči. Zasmilil se ji je in

kar nenadoma je vedela, da mu dela krivico. Nekaj drugega je bilo to, kar jima je grenilo življenje — on ni bil kriv.

Skrčila je roko, ki jo je držal lahno v svoji, in se oklenila njegovih močnih prstov. Prestrašil se je in se sklonil k njej.

Hotela je še spregovoriti, a ji je misel in besedo pretrgala bolečina od križa do bokov, da je jeknila in se zagnala kvišku. Zavest ji je ugasnila.

Ka pa to? Kaj pa to? Kje je babica? Kako, da tašče še vedno ni? Ali so gluhe babnice tam zunaj? Se nikdar ga niso pustile tako na cedilu, če je žena rodila! Kaj naj stori? Roke ji ne sme izdreti iz njene — klicati se ne upa. Kaj bi? In čemu ga je prej tako čudno gledala? Ali slutiti, da bo morala umreti? Ali je on kriv? Zaporedoma trije porodi? V tem kratkem razdobju? Ali ni stóril vsega, da bi se ji bilo dobro godilo? Ali ne zasluži lepo? Ali se ne trudi tudi za postranske zasluzke? Ai sta trpela kedaj pomanjkanje? Kaj je krivo, da ne more okrevati? Ali je on kriv? Ali je ni čuval dovolj? Saj ne sme umreti radi otrok, radi njega — pomagajte! Pomagajte!

„Pomagajte!“ je zavpil. O, za Boga, ali ga nihče ne sliši? Saj umre! Saj diha tako čudno! Ali je ne meče kvišku?

Odeja je zdrknila na tla. Dvignil jo je, popravljal, mrmlal, ne vedoč, kaj govori . . . Roke, roke ji ne sme izdreti!

Zdaj sta prišli obe, babica in tašča.

„Kaj pa je to?“ je jeknila babica. Babura neumna, prej bi bila prišla! In tašča, kako se je prestrašila!

Zenski sta ga spravili iz sobe. Tekel je k Bradaču in Bradačeva Anka je odšla po zdravnika, po mladega doktorja Sušca.

V kuhinji je potem sedel na stol in gledal odsotno predse. Zdravnik je bil že v sobi pri porodnici. Kaj šušljajo? Ali ni spet jeknila Malika? Ali se ne joče tašča? Saj je prvič in drugič tako mirno minilo — sedaj pa to?

Svakinja Lojzi se je jokala pri štedilniku, a otroka sta se igrala z njegovim veteranskim šlemom in mu pulila dolga, ozka peresa iz svetlikajóče se perjanice.

„Hej,“ je rekla mala Pepca in potegnila mlajši Maliki čako iz ročic, ki so se trdno držale. „Izpusti, čaka je moja!“ Mala je morala izpustiti, zato pa je zajokala kriče in uporno, češ, tudi jaz hočem imeti to črno, prijetno stvar. Otročji jok je predramil svakinjo Lojzi, ki so ji tekle solze po licu radi sestrine težke ure . . .

Tudi Anza je poskočil in vzel otrokoma šlem. Zdaj sta se smerili kar obe. Lojziki je zavrelo mleko na štedilniku, Merkova mama je prišla po gorko vodo. Vrgel je šlem med otroka, pomagal poiskati cunjjo, da obriše štedilnik (dišalo je po zasmojenem mleku), potem je pa odprl tašči vrata v sobo, kamor je nesla skledo s kadečim se kropom. Opoldne je bilo vse pri kraju. Dobil je sina. Doktor Sušec je zagotavljal, da tudi Malika kmalu okreva.

Važno je sedaj le dvoje: prvo, da Malika okreva, drugo, koga bi bilo najbolje naprositi za botra, da ne bo zamere.

* * *

Bilo je na nedeljo po Telovem.

V Podgorici je bila ta nedelja tudi „lepa nedelja“, ki so jo praznovali s slavnostnim obhodom po mestu kakor na Telovo, le s to razliko,

da se je te procesije udeležilo največ kmečkega ljudstva iz okolice. V Podgorici je bila to nedeljo tudi velika slovesna maša, s slovensko pridigo, ki je pa meščani niso hodili poslušat.

Okrog poldneva so se razgubili ljudje proti Vilunji in Sv. Lenartu. Na mesto je pritisnilo leno poletno nedeljsko popoldne.

Vročina se je pasla na kamenitem tlaku, cesta se je belila prašna in razgreta. Teško, da bi se bilo danes zljubilo komu koj po kosilu pohajati po mestu. Pust, dolgočasen je ždel mestni trg v pripekajočem soncu. Tudi klopi pred hišami, na katerih so sicer posedali meščani, so bile prazne. Bilo je prevročje. Žgalo je do mozga. Ljudje, živali, rastline, zemlja sama — vse se je onemoglo prepuščalo lenobi in medlelo.

Tudi gospod Johan Sribar je lenaril na svoji zofi in prebiral „Grazer Tageszeitung“. Žena je spala v postelji in novorojenček Hansi v svoji pleteni kosari poleg nje.

Otroci so se igrali v kuhinji s pestunjo in njih brbljanje se je slišalo v sobo, kjer je čital oče o veliki železniški nesreči. Hm, je pomislil leno, ali nimajo morda prav tisti mestni očetje, ki zagovarjajo Vobachovo poštno kočijo. Ta vozi že dolga leta po Vilunjski dolini, a le vsakih pet let kdaj se zgodi, da izpije Miha nekaj meric več in se morda prevrne kočija s potniki vred v obcestni jarek. Pa kaj je to, če si troje ali četvero ljudi nekoliko pobije nosove, v primeri s tako nesrečo? In te nezgode se dogajajo kar zaporedoma. Vse to radi teh prekletih norcev, ki si izmišljujejo, da bi vozili ti peklenski stroji le s paro, prav za prav — kar tako sami od sebe? — Prav so imeli stari ljudje, ko so prerokovali železnici krvavo bodočnost in grozen konec. Saj se je že sam vozil nekoč v takem vozu, na železnici tako rekoč, a prav lahko mu ni bilo pri srcu, dasi vendar kot bivši vojak ni bil nikoli strahopetec. Prav imata Vobach in Engelman, da se na vso moč branita železniške proge, ki jo hočejo utreti skozi Vilunjsko dolino. Niess, oba mlada zdravnika, zlasti pa Peter Marinč mlajši in kar jih je še takih prekucuhov, ti pa pridigujejo nasprotno. Ti ljudje nimajo čuta odgovornosti! To je čut, ki si ga je bil sam privzgojil ob tolikem delu za blaginjo drugih. To ni bilo kar tako; to delo v hranilnici!

Kaj pa je to? Tak šunder in krik na cesti?

* * *

Tudi nadučitelj Bende je počival po kosilu na zofi. Zaslužil si je počitek po tem razburjanju. Kaj pa je bilo takega; dejal je bil le pri miži, da si še vina ne more privoščiti in to niti na praznik, a otroci, za katere štedi, se nočejo učiti in uganjajo lenobo! Ali ni bil dobil spet obvestila iz zavoda, kamor je bil poslal Cirila, da nagaja, da se ob svoji nadarjenosti zelo slabo uči? Ali se ne bi vsak oče razhudil? Ali je bil njega poslal oče v latinske šole na svoje stroške? Kaj še! Stradati je moral, prositi po hišah za obede in večerje in poučevati druge, komaj da je sam še zmagoval svoje. Ta falot pa, ki dobi vse od doma, se ne bi hotel oprijeti študija, kakor je treba? To je naravnost zločinsko znamenje, da počenja neumnosti spričo takih žrtev, ki jih morajo zanj doprinašati starši!

Pa se je žena čutila prizadeto, češ, da je dolžil njo, kakor da je vsega kriva! Da je siten! Kaj ne bi bil siten, vsa leta se ubijati s tujimi otročaji, ves dan v šoli kričati in rohneti, ko tako nič ne zaleže, potem pa še s svojimi imeti tako nadlogo?

Malo bi zadremal.

Ti vrag! Ali se niso mogli ti kmečki fantini spraviti domov? Prav sedaj, ko je tako potreben spanja, se prično dreti v gostilni tam preko pri tej zanikarni Sandwirtovki? Ali ne nehajo kmalu?

Kaj pa je to? Ali se pretepajo?

Gospa Bendetova je bila nagnala otroke k popoldanskemu blagoslovu. Pa tudi Naškovega Franeka naj vzamejo s seboj! Da ne bo tako sam, sirotče! Dorček je z njenim Cirilom vred v Mariboru v gimnaziji! Oh, ta Ciril! Saj je ves Bendetov! Mož pa trdi, da se je vrgel po njeni familiji! In celo zločinska nagnenja očita njeni familiji?

Kaj bo, ko bo tréba šolati tudi Francija, Marto in Reziko? Mož jih hoče spraviti v učiteljišče! Ko bi jih le rajši doma pustil! To bo šele razsajanja, ko bo treba več plačevati!

Da le more biti moški tako siten, tako zadirčen in robot. In vsaki-krat prav med kosilom, ko si sam streže in jé, pa ne opazi, da je drugin skvaril apetit.

Ali so vsi zakoni tako pusti? Vsaka čenčarija ga razburi do silovitega izbruha! In nič nežnosti, niti najmanjšega dokaza ljubezni?

Kaj pa je to? Čemu spet tako kriči?

* * *

Mati

Berta Levstik

Zdaj je pomlad
in jaz sem otročka dobila.
V sončno mejò,
pod lesko rumeno hodim dojit
in srečo moje najlepše pomladi pit.

Gledam jo, lesko,
kako se brezskrbno v vetru praši
in gledam otročka,
ki pil mi je žalost in strah iz srca,
ker bil spočet je,
ko nisem še bila gospa.

„Kako sem se bala,
da boš ves bolehen in slab.
Pa vendar si zdrav!
Kako že iztezaš te krepke nožice!

Čuj, zdaj ko si tu,
ko sredi pomladi srkaš iz me,
kako, da sem zdaj pozabila na vse,
da vem samo to,
da leska cvete
in da je pomlad
in da ima očka tvoj rad me,
prerad!“

Novica

Konči Ahačič

Nagledala se je dragocenega prstana in se hvaležno naslonila na moža. Zaprla je oči, kakor da prisluškuje novemu življenju, in globoko vdihnila vonj cvetja, s katerim jo je obsul.

Njun prvi!

In potem še eden! Dva! Dva sina!

Še danes si bosta izbrala voziček. Odejo in jopice bo dala izdelati po svojem lastnem okusu in načrtu, da ne bo nobeden tako srčkan kot njen mali sokol. Vse v pastelnih barvah, junak moj mali!

Mimo nje teče čas, že se v bodočnosti nasmiha očem, strmečim v belo Miklavževo brado in črnega parkeljna.

Toplo se ovije možu krog vratu: „Ti! — Ti!“

* * *

Težki koraki so trudno prestopili prag. Ves zbit se vrača s šihta. Samo dva ima na teden in še ta slabo plačana.

Prežganka je mrzla. Kje je žena? V kotu čepi. „Kaj, ali bom mrzle pomije lokal?“ Plaho ga pogleda siva maska: „Otroka bom spet imela, otroka!“ Kakor vkovan obstane. Nato zgrabi besno za poleno na ognjišču. „Ti bom že pokazal otroka, hudič babji! Ko še sam nimam kaj žreti!“

In poleno poje proletarskemu materinstvu pesem o zapadni kulturi.

Prebujenje

Anica Černež

Dragi, že spet
čujem šepet,
vidim mlado brstenje.

Breze so se odele,
so zadržtele
v slutnji,
ki je življenje.

Glej, skozi nje
mlado, drhteče, gre
pomlajenje.

Novi,
živi sokovi
silijo v brstje,
v zelenje.

Že je povsod
sonce in pot
v živo mladost,
v prerojenje.

Vsak bi pač rad
stopil v pomlad,
čutil vstajenje.

Vem, tudi ti
iščeš dlani,
v toplih dlaneh
hrepenenje.

Dragi in jaz
čutim ta čas
vsega sveta
prebujenje.

Rožnat je dan,
vroča je dlan,
v srcu pa —
skoraj trpljenje.

Zdaj se bojim...

M. K.

V naročju mi umira otrok. Umira počasi, kakor počasi odmirajo listi na vejah kostanja pred oknom. Čisto sama sva v sobi, kakor sva bila sama vse tiste dolge mesece, odkar je rastel v meni, in vseh teh nekaj dni, odkar živi ob meni... Kostanj pod oknom ni bolj osamljen...

Otrok v mojem naročju je docela miren. Ne vem, če še živi. Nenadoma opazim — moja mama stoji ob meni. Ne vem, kdaj je prišla v sobo. Tako tih je njen korak. V rokah drži prižgano svečko. Ne govori. Samo stoji tik ob meni, gleda otroka in drži prižgano svečko.

Le kaj hoče s to prižgano svečko?... Ne razumem...

Spomnim se. Pred nekako štirimi meseci je stala prav tako tiho tik poleg mene. To je bilo takrat, ko sem se vrnila iz mesta in ji povedala, da pričakujem otroka. Prav tako negiben in ves bel je bil njen obraz, le njene oči so široko odprte strmele vame.

„Čemu nisi odpravila?“

Nisem ji odgovorila. Samo okrenila sem se in se naslonila na okno. Kostanj pod oknom je bil ves v cvetju... Kdaj je še kdo vprašal kostanj, čemu se ne odreče cvetju? — Kričala bi, pa samo stiskam pesti... Čemu nisem kostanj pod oknom?

Ko sem se okrenila, sem videla, da trepeta mama po vsem telesu. Vedela sem: s tistim edinim vprašanjem je izrekla svojo najglobljo bolečino. Od tistega dne me ni nikoli več ničesar vprašala. Niti tega ne, kdo je oče mojemu otroku... Vkljub temu — takrat bi mi ne smela staviti tistega vprašanja. Takrat ne in nikoli ne. Še danes leži senca tistega vprašanja med nama.

Gledam jo. Še vedno stoji ob meni z gorečo svečko v rokah in še vedno molčiva. Rada bi se nasmejala. Ne vem natanko, čemu. Morda zato, ker je smešno, če gori svečka sredi belega dne, kakor je smešen najin molk in njen trpkosvečani obraz. Kaj ne razume, da se mora v tem trenutku zgoditi čudež in da mora moj otrok živeti?

Iztegnem roko, da ugasim to brlečo svetlobo sredi svetlobe. Tedaj se skloni mama čisto nizko nad otrokom v mojem naročju.

„Saj je že mrtev.“

Prekriža ga preko obraza in postavi svečo na mizo. Njene oči so polne solz.

Jaz ne verujem, da je otrok že mrtev. Saj ni mogoče, da mi vzame smrt to edino, kar še zahtevam čisto zase od življenja. Še vedno stiskam otroka k sebi... Mama mi ga narahlo izvije iz naročja. Otrok mlahavo visi v njenih rokah, dokler ga ne položi na posteljo... Jokala bi. Toda že zdavnaj sem izjokala...

Stopim k oknu. S suhimimi očmi strmim v kostanj pod oknom. Jesenski veter se poigrava z njegovimi velimi listi.

Čemu nisem kostanj, da bi še mogla verovati v novo pomlad?

Hodim po dvorišču pod okni sobe, kjer leži moj mrtvi otrok. Hodim vedno po isti poti, tik pod robom strehe. Čakam, da se slučajno sproži opeka na strehi in mi pade na glavo... Nimam toliko moči, da bi sama končala to nesmiselno življenje...

* * *

„Dajte, kupite roži!“

Drobna ročica se izteguje proti meni in mi ponuja vejico rdečega kostanjevega cvetja. Iščem po žepih, toda ne najdem dinarja, da bi ga dala tej drobni deklici z velikimi sivimi očmi. Rada bi imela kostanjevega cvetja. Tako živo me spominja mrtvega otroka . . . V zadregi grem dalje . . . Čemu neki se sploh ustavljam? Saj že nekaj dni nimam niti pare v žepu . . .

* * *

Hodim po cestah in mislim na dekletce s kostanjevim cvetjem.

— Morda bi moral nekoč moj otrok na uličnih vogalih ponujati cvetja, da bi si lahko kupil košček kruha?

Misel je blazna. Vendar . . . tudi mati tistega dekletca nemara ni nikoli, niti v snu, pomislila na to, da se bo njen otrok nekoč moral preživljati na ulici . . .

Misel na dekletce z uličnega vogala vrta dalje. Vse te zadnje tedne me spremlja. Čim več njej enakih otrok srečavam po ulicah, tem bolj je misel živa . . . Zdaj ne velja več samo enemu otroku in samo eni ženi . . . Zdaj se bojim, da bi se slučajno ne sprožila opeka na strehi in padla na me.

Sinko

Milka Adamič

Ves mlad in lep je od zelenja,
vonjiv od rož do krajnih trt,
ves poln je ptičjega žgolenja
prekrasni naš pomladni vrt.

Daj, sinko, rokico mi svojo,
da te povedem skoz ta raj!
Glej, češnje belo tam in šojo!
Povem ti, sinko: zdaj je maj!

Vse poje hvalnico veselja
stvaritelju, ki vse je dal:
dal ptičku droben dar življenja,
dal cvetki je prikliti s tal.

A tebi, dete moje malo,
nasul že v zibel je daril.
Kako si zdravo, bistro, zalo,
kdo naj bi te vesel ne bil.

Če sonček kodre ti obsije,
ujame v njih se žarkov soj.
Par ročic tvojih me ovije.
Kako si, fantek, moj, ves moj!

Ko, kakor cvetko, ustka mala
besedo: „mama“ mi pošljó —
Sem srečo večjo kdaj poznala? . . .
Kako naj to ljudje vedo!

Daj, sinko, pojdiva še malo!
Pomlad je lepa — naj na je.
O, glej, še samo malo, malo
in rekla bova: „Prešla je!“

Odrasel haljici boš dečji,
odrasel boš igračkam že,
postajal vitek boš in večji,
ob mamici se meril že.

Potem prišla bo doba tista —
čas poln nemira in iskanj.
Da bi ti bila duša čista,
ko prišel bodeš do spoznanj!

Tedaj mi bo naročje prazno —
To doumela bom težko . . .
Pa, fantič moj, saj sploh ni važno,
če srce me bolelo bo. —

Le zdaj nikar, nikar motiti,
prelep je maj, užijva ga!
Ko treba se bo res raziti,
o, sin moj, močna bova oba.

Moja mati šiva . . .

Erna Muser

Moja mati šiva vse dni,
moja mati se ves dan jezi,
ob vsakem vbodu ji gnev v očeh zagori.

O mati, saj bi jaz —
rada, prerada, —
ne šivala, — vzgajala mlade ljudi
in k ciljem iz sanj potovala.

Pa ne dajo dela mojim mladim rokam,
tem vedno bolj željnim
in vedno bolj trudnim rokam.
Ne dajo.

*

Ko bi se mogla vsaj v kamrico,
majhno, premajhno zapreti
in tam sama, prav sama
svoje hotenje izpeti.

O Bredini dudi, mucu, klobučku in prstu

Milena Mohoričeva

Breda je bila sicer še zelo majhna dama in vendar bi bila že za vse na svetu rada gospodična. Njej sami se prav za prav ni zdelo, da bi mnogo manjkalo. Živela je še v dobi onih sanj, ki ne poznajo ne začetka ne konca, ko se človek ne zaveda kaj je čas in ko ne ve, da ga tam pri daljnem cilju, h kateremu se je namenil, čaka v senčnem hladu smrt. Slišala je, kako so ljudje omalovaževalno govorili o njenih treh letih. Tri leta? Kaj je bilo to za Bredo! Samo prazna beseda. Njej se ni prav nič zdelo, da bi bila manj od svoje sestre ali od svojih sestričen. Kadar si je oblekla mamine rokavice, dela na roko njeno zlato zapestno uro in njen klobuk, s katerega je visel majhen pajčolan, je bila neomajno prepričana, da je prav tako odrasla kakor njena mama. Ljudje pa te globoke resnice niso hoteli spoznati, dasi je bila jasna kot beli dan. Oh, ti mili bog, česa si vsega ne izmislijo!

Sploh pa njena sestra Zora in te sestrične! Kako se jim zdi, da so bogve kaj, ker so malo večje od nje! Posebno še zdaj, ko imajo take bele, čipkaste klobučke. — Kar je res, je res. Lepi so, da nikoli tega. Teta Ana zna res sešiti lepe klobučke. Toda najlepše od vsega so pentlje. Zora ima belo, Nada rožnato, Metka modro. Zavezane so pod brado in zelo lepo jim pristojajo. Saj so skoraj tako srčkane kakor Bredina muca, ki ji ni para pod soncem.

Ko je odlikovala svojo sestro in svoji sestrični s tem najvišjim odlikovanjem, da jih je primerjala svoji preljubi mucu, je Breda globoko zavzdihnila. Obsla jo je velika žalost nad krivičnostjo sveta, ki je njo tako hladno prezrl. Se spomnil se ni nihče, da je tudi Breda na svetu. Oh, da bi še ona imela tak klobuček!

Nikoli se še ni zgodilo, da bi si Breda česa podobnega zaželela. Doslej so jo oblačili, kakor se jim je zdelo, njo so zanimale vse drugačne stvari. Bila je zamišljena, igrala se je najraje na soncu in s svojimi prstki lovila in prestrezala sončne žarke. Njena muca je sedela pri njej in predla, nagajivčki žarki pa so ji ven in ven uhajali. Včasih je bilo res zelo smešno in Breda se je morala smejati. Bila je še otrok, po mnenju njene sestre Zore je bila še vedno „skoraj dojenček“.

Zdaj pa nenadoma ta vroča želja. Rada bi imela klobuček, kakršnega so imele Zora, Nada in Metka. Rada bi bila lepa kakor one. (V svojem srcu je bila globoko uverjena, da bi bila mnogo lepša od njih, če bi imela, postavimo, takle klobuček z modro pentljo.)

In še si je želela, da bi šla zvečer spat majhna kakor je bila, ko pa bi se zjutraj prebudila, bi bila večja od ostalih. Takrat bi lahko povrnila Zori milo za drago, takrat bi bila Zora „dojenček“, Breda pa prava gospodična!

* * *

Tako se je počasi odgrinjal zastor njene zavesti. Koprena, ki je zastirala oči, se je dvigala. V otroku pa, o katerem se je zdelo vse doslej, da je nepopisan list, da ni še Nikdo, da je prišel iz velikega Niča, so se vedno bolj kazali obrisi določene osebnosti. — Kakšne so bile sanje, ki jih je doslej sanjal ta otrok? In zakaj se je prebujal iz njih?

Ali ni morda vse življenje samo prebujanje iz sanj?

— Breda, Breda, skoraj me je strah zate zaradi teh nevidnih, nikomur poznanih, nikomur zasluženih častihlepnih sanj, ki so tvoje morda na veke, ki so tvoja nevidna, nepisana in vendar tako resnična, tako živo pričujoča, tako grozeča usoda! —

* * *

Sedeli so za mizo in Breda je jedla s posebnega krožnika. Vedno je imela krožnik „za otroke“, takega, ki se ne ubije, če pade na tla. Dotlej ni nikoli opazila, da drugi ne jedo s takih krožnikov. Stisnilo jo je pri srcu in zaprla je oči, da bi drugi ne videli, kako ji je hudo. Nato pa se je nenadoma domislila in spregovorila:

„Teta Ana, napravi še meni tak klobuček!“

Teta Ana še ni imela časa, da bi odgovorila, in Breda se je zataknila beseda, ker se je zopet zavedla, da je z drugačnega krožnika kakor ostali. In že se je oglasila Zora:

„Rada bi vedela, od kdaj nosijo triletni otroci čipkaste klobučke?“

Breda je molče strmela v mizo, odvrnila ni ničesar, in že je važno pristavila Nada:

„Breda sploh še ne zna reči »r«.“

Res je bilo in Bredina žalost je bila še večja. A da bi tudi nje ne prezrli, se je brž še Metka vtaknila v pogovor:

„In še dudo ima, pa bo imela klobuček!“

Prav zares so se vse tri hudobno smejale in gledale zmagoslavno okrog mize, da bi videle smeh tudi pri očetih, materah, stricih in tetah.

Dudo? To je res in zopet res. Breda je bila poražena in se sploh ni več oglasila. Gledala je v svoj krožnik, počasi dvigala žlico k ustom in povešala oči. In se je že zopet oglasila Zora.

„Toliko, da ne zmoči postelje, pa klobuček!“

Tale Zora ima res hudoben jezik. Kako se ti vse skopljejo nad ubogo Bredo, ki ni doslej še nikomur storila nič žalega. Kolikokrat pa so že njo užalili! Najraje bi se zjokala. Toda ne, nalašč ne! Naj si nikar ne mislijo, da ji je res kaj, če čenčajo.

Tedaj se je oglasila teta Ana in nikoli ni Breda slišala slajšega glasu: „Če bi rada tak klobuček, Breda, ti ga bom pa naredila.“

Breda je bila vsa iz sebe. Zmagoslavno se je ozrla po svojih nasprotnicah. Nič več ni vedela za krožnik, nič več ni bila tako žalostno majhna.

„Eno mi pa moraš obljubiti, Breda! Jaz ti bom dala klobuček, ti boš meni dala dudo.“

Bredino veselje in zmagoslavje se je precej zmanjšalo. Kaj bi rada teta Ana? Njeno zlato dudo? Ali je to sploh mogoče?

Nekaj časa je gledala Breda predse. Hud boj se je vršil v njej. Dudo ali klobuček?

Klobuček? O, seveda! Navsezadnje je Breda prikimala in se pogodila s teto Ano.

„Kakšno pentljo bi rada?“

„Modlo!“ je odločno odgovorila, kakor bi znala odgovor že davno na izust. Odkdaj je neki vedela, da ima svetle lase in modre oči?

* * *

Teta Ana je delala klobuček in dnevi so minevali zelo počasi. Breda je menila, da šiva že celo večnost. Venomer je hodila k teti Ani in vedno se ji je zdelo, da je bilo klobučka zvečer prav toliko kakor zjutraj. Če bi teta Ana ves dan sedela in šivala, bi že bilo. Ampak ona! Najpreje je pospravljala in prav te dni ni bilo prahu po sobah ne konca ne kraja, potem je šla k Micki v kuhinjo, kar se Bredi zopet ni zdelo prav nič potrebno. Po Bredinem mnenju je bila kuhinja za Micko in ne za teto Ano. Nato je šla malo šivat, pa komaj je malo pobrkljala, je bilo že kosilo. Popoldan je bilo prav tako. Najpreje je šla teta Ana po kosilu spat. Breda je zopet premišljevala, zakaj neki hodi po kosilu spat, ko je vendar ni večje pokore kakor spanje po kosilu. Breda je mamo komaj odvadila slabe navade, da jo je takoj, ko so pojedli, poslala spat. Teta Ana ti gre pa sama, ko je nihče ne preganja! — Potem je bila zopet južina in ko je bil že večer, je teta Ana trikrat vbadla v blago in ga zopet odložila. Breda je bila že vsa bolna samega pričakovanja.

Navsezadnje je vendar dočkala dne, ko je teta Ana vbadala poslednje šive. Ni več mnogo manjkalo, da bo pritrdila modro pentljo. Vse dni je Breda hodila za teto Ano in stala poleg nje, ko je šivala. Ali se je naveličala prav zdaj, ko je bilo že skoraj konec?

Ko je Breda videla, da bo klobuček kmalu gotov, jo je minila nestrpnost. Ni več stala poleg tete Ane, ampak se je prav neopazno splazila na vrt. Sedla je na sončno klop, muca je predla v njenem naročju in, o sramote, kaj je delala Breda? V ustih je imela dudo, priprla je oči in se udajala priljubljenemu grebu. Nekje zadaj za njenimi sanjarijami je lebdela zavest o ločitvi in še z večjo naslado se je udajala svojemu grenko sladkemu občutju. Sem in tje je pogladila muco po mehkem kožuščku, kakor bi iskala pri njej razumevanja in opore, kakor bi pri njej iskala tolažbe za dejstvo, da je v vsakem veselju kaplja grenkobe in da se je treba enemu hotenju in cilju na ljubo odpovedati stoterim radostim. Nenadoma se je zdrznila. Teta Ana je stala ob oknu in klicala.

Brž je skrila dudo v žep, vzela muco v naročje in odkoracala k teti Ani. Prav svečano je bilo Bredi okrog srca, ko ji je teta pomerjala klobuček. Zdaj bo končno napravila prvi korak do gospodične.

Teta Ana je merila kam naj prišije pentljo, snela je otroku klobuček z glave in se zopet zatopila v šivanje. Breda pa je naglo stekla v kuhinjo k Micki.

„Brž mi obleci belo obleko, moram pomeriti klobuček!“

Micka je vneto mešala nad ognjem in se ni dosti menila za Bredo. Zato je šla Breda k njej in jo je pocukala.

„Slišiš, Micka, belo obleko mi daj, brž, brž, se mudi.“

Micka, ki jo je popreje nalašč preslišala, ji je zdaj razložila, da nima časa. Vendar je bila Bredina volja močnejša od njene. „Saj ne gori voda, zdaj nimam časa!“ je godrnjala Micka, a je seveda šla z njo in storila, kar je hotela mala trmoglavka.

* * *

Ko je prišla Breda v nedeljski obleki k teti Ani, se je teta namuzala. Posadila ji je klobuček na glavo in je bila videti zelo zadovoljna s svojim delom.

Gospodična Breda je prosila teto Ano, naj jo malo počaka, nato pa je dostojanstveno odšla v mamimo spalnico, se postavila pred zrcalo in se vrtela pred njim kakor mama, kadar je šla na ples. Ko se je nagledala in zadovoljna ugotovila, da je vse v redu, se je počasi odpravila v svojo sobico iskat predpasnik, ki je v žepu hranil njen najdražji zaklad.

Vzela ga je v roko in ga zopet položila nazaj na stol. Ni ji šlo v glavo in ni ji šlo, da bi se morala tako neusmiljeno naglo ločiti od njega. Takrat se je spomnila, kako jo je Zora pitala z „dojenčkom“, kako ji je Nada očitala pomanjkljivi „r“ in kako je Metka povedala resnico: „In še dudo ima, pa bo imela klobuček?“ Zdaj se je spomnila njihovega posmehovanja, zopet je videla pred seboj krožnik za otroke, ki se ne razbije, in zopet je bila poražena spričo neizpodbitnega dejstva, da je bila manjša od vseh.

Takrat so z vseh strani zadoneli klici:

„Breda, Breda, kosilo!“

Kosilo! In ono je stala s predpasnikom, ki je imel ta preklicani žep in teta Ana jo je čakala v svoji sobi. Breda se je globoko zamislila. Zopet jo je vzdramil iz misli klic. Junaško je segla v žep in stisnila dudo v roko. Že je napravila korak proti vratom, a je zopet obstala. Odprla je pest in na dlani je žalostna zagledala svojo najljubšo prijateljico. Brž jo je vtaknila v usta in nikoli se ji ni zdelo slajša. Tedaj se je ozrla po sobi in v zrcalu je zagledala čudno sliko. Dekletce v beli obleki z novim klobučkom, izpod katerega so gledali zlati kodri. V ustih pa je imelo to dekle, česar bi Breda zdaj nikoli več ne hotela nikomur priznati. Brž je potegnila dudo iz ust, se še enkrat bežno ogledala v zrcalu in stekla v sobo k teti Ani. Srce ji je burno bilo, ko je odprla vrata, že je iztegnila roko, da bi izročila dudo teti. Toda tete Ane ni bilo nikjer. Zdaj se je šele domislila, da so jo že davno klicali h kosilu in stekla je v obednico, kakor bi gorelo za njo. Nič ni slišala, kako so se vsi čudili njeni opravi, za nikogar se ni menila. Naravnost k teti Ani je zavila. Šla je prav k njej, ji ovila roke okrog vratu in ji tiho zašepetala na uho, da je ni nihče slišal:

„Zelo lepo si mi sešila klobuček, teta Ana, lepa hvala.“

„Že dobro, Breda, jest pojdi.“

Še tiše je šepetala, še bliže k ušesu se je sklonila in tako, da ni nihče opazil, je stisnila teti Ani dudo v roke.

„Tole sem ti prinesla, teta Ana“.

Vsi so že davno pozabili na Bredino pogodbo in tudi teta Ana je pozabila, kako je zadnjič ponagajala Bredi.

Za Bredo pa je bilo vse sveto resno. Svojo obljubo je spolnila in muca je vedela, kako je bilo težko.

Teta Ana se je Bredini natančnosti nemalo začudila in jo pozorno pogledala.

* * *

Najbrže ni v našem mestu nobene dame, ki bi ne šla v Tivoli, kadar ima novo obleko ali klobuk. In za Bredo ni bilo na svetu imenitnejšega kakor Tivoli. Vedno je zavistno ogledovala lepe dame, ki so se sprehajale po aleji, ki so važno govorile in se delale, kakor bi jim prav nič ne bilo niti do Tivolija niti ne do ljudi, mimo katerih so hodile in se postavljale pred njimi. Zato ni čuda, da je bila Breda presrečna, ko so ob prvem sončnem dnevu šli vsi v Tivoli. Imela je belo obleko, novi klobuček in je bila vsa nemirna.

Glave ni nikamor okrenila, samo njene oči so pod klobučkom neprestano švigale in prav gotovo ni zgrešila nikogar na cesti. Tedaj se je primeril prav imeniten dogodek. Kar na lepem se je znašel pred dekletci nekak gospod in je najprej fotografiral vse skupaj, nato pa še Bredo samo zase.

Morda je bila zdaj, ko je imela klobuček, res lepša od ostalih?

Bila je neverjetno ponosna na ta svoj uspeh in doma je vsem povedala, da jo je gospod posebej fotografiral. Zora, Nada in Metka so lepo molčale in niso zinile ne bele ne črne.

Končno so dočakale težko pričakovanega dne. Šle so po slike, toda kaj se je zgodilo?

Izkazalo se je, da je imela Breda kljub klobučku, kljub modri pentlji in kljub nedeljski obleki v Tivoliju prst v ustih!

To je bilo zdaj veselja za Zoro, za Nado in za Metko.

Breda je bila uničena in je obupavala nad seboj. Zdaj je spoznala bridko resnico, da še ni gospodična, in bilo jo je od vsega srca sram.

Ampak to se je že marsikomu primerilo. Človek požene svoje strasti skozi vrata, pa se ti povrnejo skozi okno.

Nalezljive bolezni in ljubljanska bolnišnica

Morda ni nobeno vprašanje izzvalo tako splošnega odmeva kot vprašanje nove bolnišnice in zahteva po njeni izpopolnitvi. Po vsem časopisju kar mrgoli člankov o tem in vsi imajo en sam poudarek: zgraditev nove bolnišnice je ena najnujnejših socialnih in zdravstvenih potreb Slovenije. Skoro vsi ti članki so izjave zdravnikov, ki so gotovo v tem oziru najkompetentnejši. Iz vrst tistih, ki so, ali morda bodo okusili prej ali slej na lastni koži pomanjkljivosti in razmere v bolnišnici, in iz vrst širših slojev, ki nimajo sredstev, da bi se lahko zatekli v drage sanatorije — ni še z zadostnim poudarkom prodril glas v javnost. Zaradi tega ne bo odveč, če se zadeve naše bolnišnice osvetle tudi s strani tiste mase, ki ji je namenjena, in sicer na tak način, kakor so ga osvetlile izkušnje življenja!

Meni so življenjske izkušnje osvetlile le drobec naše bolnišnice: oddelek za nalezljive bolezni. Kakor marsikatero mater, je tudi mene življenje prisililo, da sem vrgla pogled v ta del našega največjega zdravstvenega zavoda.

Otrok mi je obolel za davico s sumljivimi znaki škrlatinke. Stanovanje in domače razmere mi ne dovoljujejo, da bi otroka izolirala doma, gmotna sredstva pa tudi ne, da bi si dovolila luksus zdravljenja v sanatorijih, ki baje, mimogrede povedano, niti ne sprejemajo bolnikov z nalezljivimi boleznimi. Morala sem torej poklicati rešilni voz in odpeljati otroka v infekcijski oddelek naše bolnišnice.

Rešilni voz za infekcijske bolezni je zadeva zase. Podoben je mrtvaškemu in pa ustvarjen za to, da pretrese vsako skrbečo mater do dna duše. A kljub temu je črni rešilni voz s konjsko vprego neznamenit drobec v nizu vsega, kar mu sledi. Četudi je voz na pogled žalosten in neprimeren, služi vsaj zdravstvenim namenom prve izolacije, t. j. odpravi bolnika tako, da obvaruje vsaj druge ljudi pred okužitvijo. Tega ne zmorejo n. pr. naši železniški vagoni ali avtobusi, ki pogosto prepeljujejo okužene bolnike v Ljubljano, tako da okužijo med potjo še druge sopotnike. Neki znanec mi je pred kratkim povedal tale dogodek: Nekje na Gorenjskem je bil nekdo bolan na šenu. Bolezen je bila tako huda, da je bolnik, ki se je zdravil sam doma, nekoga dne začel blesti. V hipni togoti je s sekiro težko ranil svojo sestro. Dan kasneje so ga orožniki v vlaku peljali proti Radovljici. Bolnik je sedel ves skrušen med orožnikoma v oddelku vagona, kjer je bilo največ ljudi, in vendar je znano, da je šen nalezljiv!

Iz rešilnega voza stopi bolnik v sprejemnico; te prav za prav ni. Nekaka veža jo nadomestuje.

„Tako je. vidite, pri nas!“ reče primarij g. doktor Meršol, ki vodi ta oddelek z veliko požrtvovalnostjo in ljubeznijo. „Davice se je toliko nabralo, da smo morali rekvirirati nekaj prostorov od sedmega oddelka, ki je sam na tesnem, kakor sploh vsa bolnišnica.“

V teh njegovih pikrih besedah je prav za prav obsežen ves problem, s katerim se hočem pečati. Povedo vam, da služi infekcijski oddelek naše bolnišnice v nezadostni meri svojemu namenu, t. j. izolaciji bolnikov od zdravih oseb! Saj je že v tem kršena izolacija, če se oddelek deloma nahaja v zvezi z drugim oddelkom bolnišnice. Baje je v tem oziru mariborska bolnišnica daleč pred bolnišnico na sedežu banovine. Tam je ta oddelek moderno urejen in popolnoma zadošča potrebam Maribora in okolice. Strokovnjaki trde, da je celo v Celju ta oddelek moderneje urejen kot v Ljubljani.

A ne čudimo se temu, kajti ljubljanska bolnišnica je bila zgrajena pred 40 leti in v teku te dobe le malo preurejena glede na zahteve napredka in številnejšega posečanja bolnikov. Za infekcijske bolezni je bil zgrajen poseben paviljon, namenjen za izolacijo in zdravljenje onih slučajev nalezljivih bolezni, ki so izbruhnile v bolnišnici sami. Ko pa se je po vojni začelo organizirati energično zatiranje nalezljivih bolezni, je začel naraščati tudi pritok bolnikov z dežele in oddelek je namah postal pretesen. Danes pošiljajo v ta oddelek bolnike z nalezljivimi boleznimi srezi: Ljubljana in okolica, Škofja Loka, Kranj, Radovljica, Kamnik, Litija, Logatec in Kočevje. Torej ozemlje s 400.000 prebivalci! Med tem številom prebivalstva je seveda stalno toliko bolnikov z nalezljivimi boleznimi, da jih mali oddelek ne more sprejeti. Sprejme lahko kvečjemu 60 bolnikov, čeprav bi jih po prostornini ne smel nad 34. Zaradi pretesnega prostora se je oddelek omejil na sprejemanje le takih bolnikov, ki so oboleli na davici ali škrlatiniki. Vsi ostali bolniki, bolni na drugih nalezljivih boleznih, se morajo zdraviti na drugih oddelkih in stalno ogrožajo s svojo boleznijo še druge bolnike. Bolniki z nalezljivimi boleznimi se v občini drž. bolnišnici v Ljubljani ne nahajajo in ne zdravijo na posebnem infekcijskem oddelku, kakor je to v modernem svetu navada, temveč so raztreseni po vsej bolnišnici, srečamo jih na internem, otroškem, otološkem, očesnem oddelku in povsod!

A tudi za davico in škrlatinko je izolirani paviljon za kužne bolezni pretesen. Posebno na jesen se to čuti. Tedaj ležita na eni postelji po večini po dva, da, tudi po

trije bolniki v že itak prenapoljenih sobah. Ti prostori, ki bi morali vračati človeku zdravje, nudijo bolniku po osem kubičnih metrov zraka, čeravno zahtevajo zdravstveni predpisi za odraslega človeka po trideset, za otroka pa po petnajst kubičnih metrov. In nevarnost skupnega ležanja! Vzemimo primer, da leži bolnik s težko davico v grlu (ali celo tak, ki je bil operiran na vratu in mu je treba dovajati topel, vlažen zrak s primesjo zdravil) poleg bolnika, ki tudi potrebuje zraka in miru zaradi komplikacije na srcu, tedaj nam bo jasno, da ne more ne prvi ne drugi dobiti tega, kar bi morala moderna bolnišnica nuditi svojim bolnikom.

Edina svetla točka v teh žalostnih razmerah so zdravniki in bolniške sestre! Njih trud in vztrajnost v težkih okoliščinah sta občudovanja vredna. S brezprimernim junaštvom in zatajevanjem se posvečajo svojim bližnjim, četudi so njihova bremena vsak dan težja! To nam najbolj nazorno povedo naslednje številke: Medtem ko je bilo leta 1926 sprejetih na infekcijski oddelek 308 bolnikov, je bilo sprejetih leta 1934 730, 1935 761 in lani nad 1200! In to so bolniki, ki ostanejo na oddelku povprečno po štiri tedne!

Za izredne primere, ko bi bilo treba bolnika opazovati in ga zaradi tega povsem izolirati, seveda sploh ni prostora! Ker ni posebnih sob na razpolago, se n. pr. bolniki s sumljivimi anginami pošiljajo na kak drug oddelek, kjer je kakšna postelja slučajno na razpolago. Taka angina se včasih razvije preko noči v davico ali škrlatinko.

Ako dodamo tej sliki še dejstvo, da poleti pregledujejo nove bolnike kar na dvorišču, da je ena in ista kopalnica za novodošle in odhajajoče bolnike, eno stranišče za moške in ženske, da leže rekonvalescenti v isti sobi z novodošlimi, leže bolni med teže bolnimi, si lahko predstavljamo ta oddelek v celoti.

Kaj so občutki matere, ko hodi izpraševat o stanju svojega otroka, v primeri s temi dejstvi! Na svoji poti mimo raznih bolniških zgradb stopa čez razpadajoči omet, opazuje razpoke na oknih in je vesela, če se nekega dne prikaže ob teli špranjah za šipo izmučeni obraz njenega otroka kakor obraz arestanta. Nič ne misli na to, da so druge bolnišnice, n. pr. v Zagrebu tako urejene, da pripeljejo otroka na vozičku po izoliranem hodniku, da ga skozi steklene stene pokažejo materi in jo potolažijo. Nič ne misli na to naša mati ob ljubljanski bolnišnici, vesela je, da ji je zdravnikova spretnost rešila otroka.

Le ko otrok ozdravi in hodi z materjo na zrak, se ji ob otrokovem pripovedovanju odpirajo oči, da spozna, kje se je otrok zdravil. Morda jo tedaj pelje pot mimo tromostovja, katerega kaj radi razkazujemo tujcem in ki je postal ponos moderne Ljubljane. Tedaj, ne čudimo se, če se ji prikrade trpek nasmeh na obraz ... R. R.

Mladinsko skrbstvo na Dunaju

M. B.

„Otroku lepoto in veselje“ nas je toplo pozdravil moto na stopnišču enonadstropne stavbe otroškega vrtca v Sandleitenu, v XVII. dunajskem okraju. Zopet nova varijacija številnih napisov, ki jih srečuješ, koder hodiš, „Otroška hiša“, „Otroško kopalnišče“, napisov, ki dopuščajo zaključek, da je skrb za mladino prav gotovo prevladujoča črta vsega dunajskega socialnega skrbstva. Vstopile smo v sprejemnico. Našo pozornost so pritegnili stebri in obodi poslikani s poljskimi, vrtnimi in gorskimi cveticami v nadnaravni velikosti. Kolegica iz Zagreba si je zapisovala nemška imena, ostale pa smo si ogledovale stene, živo in prijazno poslikane s prizori iz otroških iger. Pristopila je ljubezniva otroška vrtnarica in potem ko smo si nataknille čez obutev velike, nerodne copate, smo si ogledale vrtčeve prostore. V dolgem hodniku se vrste otroške sobe za

posamezne vrtčeve skupine. Na prvih vratih je žarel makov cvet in vstopile smo v rdečkasto poslikano sobo. Skozi ogromna okna, da se zdi, kot bi bila vsa prednja stena iz stekla, je lila svetloba na sočno zelenje velikolistnih rastlin v lončkih in v sobi je dišalo po maju, dasi je bil zunaj vlažen, siv jesenski dan. Te mizice in stolčki, tako smešno majhni so: ob steni stoji etažera s predali, na katerih so nalepljeni znaki, s katerimi otroci označujejo vse svoje stvari, zvezdice, evetlice, primitivno narisane živali in podobno. Vrtnarica odpira predale in razkazuje otroška dela: figure iz plastelina, risbe in podobno. V kotu je hiša za lutke in druge igrače. Oprema je okusna in smotrna, vse je enostavno in toplo. Povsod je najlepši red — opaza se, kako pazljivo in s kakšno ljubeznijo otroci uporabljajo igrače in drug material. Prihodnje sobe sličejo prvi, le da je evetka na vratih druga in slikarja v skladu z njo, pa mizice in stolčki se večajo, kot so sobe namenjene postopoma večjim otrokom. Vsi predmeti so namreč v razmerju z velikostjo otroka, ki se jih lahko sam, brez tuje pomoči poslužuje. Tako tudi umivalnice z majhnimi školjkami, obešalniki v garderobi, kopalnice, stranišča itd. Seveda ne manjka telovadnica, posebna soba z glasbili je na razpolago in vse sobe imajo izhod na veliko polkrožno teraso. Prav na vrhu stavbe je še ena terasa, kjer se otroci v ugodnem letnem času sončijo in po kosilu počivajo. Pred hišo je prostran vrt z dvema bazenom za kopanje in peščenimi igrišči. Vrtec je imel svoj čas tudi poseben oddelek, kjer se je poučevalo po metodi Montessorijeve, ki pa je sedaj opuščen.

Opisani otroški vrtec je sicer najpopolneje opremljen, v estetskem oziru nedvomno najlepši in dunajski socialni oddelek ga tujcu najraje pokaže, vendar ni edini te vrste. Vsa velika mestna naselja, n. pr. Rabenhof, Marxhof itd., ki so nastala v dvajsetih letih v perifernih mestnih okrajih, imajo poleg tehnično moderno urejenih pralnic, gledaliških in kino dvoran, tudi otroške vrtce, ki so navadno nameščeni v posebni stavbi. Zvečine so manjši, kar se tiče števila prostorov, s praktičnega, higienskega in tudi estetskega stališča pa skoro ne zaostajajo. Od 101 otroških vrtcev z 254 oddelki so najzanimivejši tkzv. „ljudski otroški vrtci“, ki jih posejajo skoro izključno otroci, ki jih pošlje mladinski urad. Tudi privatni, od občine subvencionirani vrtci morajo v zameno sprejeti nekaj otrok, ki jih dodeli mladinski urad. Za poset je določen tedenski prispevek 10 gr (približno 1 dinar). Glede oskrbovanja so otroci razdeljeni v 3 skupine: a) otroci s popolno oskrbo (kakao za zajtrk, za kosilo mlečna ali mesna in vselej močnata jed ter popoldanska južina); b) otroci, ki dobe samo zajtrk; c) oni, ki ne uživajo oskrbe in ki jih le deloma pošlje mladinski urad. Tedenska oskrbovalnina je preračunana na 4 S (ca 36 Din), deloma plačujejo družine polovico zneska, večinoma pa se deca oskrbuje popolnoma na občinske stroške. Značilno je, da poset vrtcev pada, čemur ni krivo samo nazadovanje rojstev, temveč tudi stalno rastoča beda, spričo katere se starši raje potegujejo za tkzv. doklado za vzgojo, ki znaša mesečno 14 S, kot pa za prosto mesto v vrtcu.

Mestni mladinski urad je centralna ustanova odprte zaščite, ki je na Dunaju v primeri z našimi razmerami enotneje organizirana in sicer na način, da prepletajo njene niti takorekoč vse družabno staničje. Funkcije zdravstveno kulturnega, organizatornega in socialno političnega značaja, ki si jih pri nas delita Državni zavod za zdravstveno zaščito mater in otrok ter mestni Mladinski urad, izvršuje na Dunaju enotno Centralni mladinski urad, ki daje smernice mladinskim uradom v 14

okrajih. Vseh mestnih okrajev je 20, a za centralne zadostuje spričo boljše situiranosti ljudskih plasti en sam mladinski urad. Prvi mladinski urad se je ustanovil že pred vojno iz potrebe po pravni zaščiti nezakonskih otrok, čijih varuštvo je prevzelo mesto. Funkcionarji prvega mlad. urada so bili izključno delavci-varuhi. Kmalu se je pokazalo, da je poleg pravne zaščite potrebna tudi gmotna in moralna zaščita nezakonskih otrok in delavcem-varuhom so se pridružili delavci-skrbniki oz. skrbnice. V povojni dobi se je z rastočo bedo raztegnilo mladinsko skrbstvo na vse otroke in se postopoma izgradilo do današnje vsekakor precej popolne stopnje. Delokrog mladinskega urada je zelo širok in sega na naslednja področja: Vodi kontrolo nad vsemi novorojenci. V potrebnih slučajih pošilja v družine skrbnice, da se prepričajo o zdravstvenem stanju deteta in o gmotnem položaju družine ter ugotove eventualno potrebo pomoči s strani mladinskega urada, ki obstoji v dodelitvi perila, obleke, podpore v denarju itd. Vsaka na Dunaj pristojna oz. tam bivajoča žena dobi ob porodu od mestne občine v dar garnituro perila za svoje dete. Deloma se v prostorih mladinskih uradov vrše tudi tedenska posvetovanja za matere, kjer dobe žene brezplačno vse potrebne zdravstvene in higienske nasvete glede nege otrok do 6 leta. Mestnih materinskih posvetovalnic je danes 35, 46 pa je privatnih, ki so jih osnovala razna društva in bolniške blagajne. Obstojajo tudi 3 mestne posvetovalnice za noseče žene, 13 pa je privatnih z mestno subvencijo. Mladinski urad vodi stalno nadzorstvo nad rejenci, t. j. otroki, ki so dani v rejo k redniškim družinam. Zdravnik in skrbnica imata nalogo, da natančno preiščeta razmere družine, ki je pripravljena vzeti otroka v rejo. Družina mora biti na dobrem glasu, bivati mora v zdravem stanovanju ter biti gmotno zagotovljena, da se ne bi okoriščala z rejnino, ki jo dobi od občine. Skrbnica redno obiskuje rejenca in se zanima za njegovo vzgojo; starešem je dovoljen enkratni obisk v mesecu razen v sporazumu z redniki. Rejence izpod šestih let so rednice dolžne redno voditi na pregled v matersko posvetovalnico.

Poleg otroških vrtcev spadajo v področje mladinskega urada tudi mladinska zavetišča. Njih število stalno raste in jih je danes 37. Nameščena so deloma v izpraznjenih prostorih vrtcev, deloma po šolah, pa tudi v lastnih zgradbah. Veliko zavetišče v Ottakringu (XVI. okraj) ima n. pr. stalno 13 skupin s preko 400 otroki. Zavetišča so odprta od 11 ure dopoldne do 7 ure zvečer in so namenjena šoloobvezni mladini od 6 do 14 leta. Vanje prihaja izključno deca, ki jo določi mladinski urad, deca brezposelnih in gospodarsko najšibkejših slojev. Ta mladina dobi opoldne kosilo z močnato jedjo in za južino kruh. Popoldne je razdeljeno v delovni in prosti čas, ki ga izpolnijo z ročnim delom, igrami in predavanji v smislu nraštvene, nacionalne in verske vzgoje. Nadzorstvo imajo deloma otroške vrtnarice, ki so z zmanjšanim obratom v vrtcih izgubile posel, deloma moške ali ženske moči s srednješolsko ali učiteljsko izobrazbo in dovršenim posebnim tečajem za mladinske vzgojitelje. Zavetišča kot tudi vrtci so odprti vse leto. Mladina, ki je zbog razrvanih razmer po večini izgubila v starših vsako moralno oporo, je do svojih vzgojiteljic zaupna in se v zavetišču zelo dobro počuti.

Mestni mladinski urad upravlja tudi zavod, ki zbira otroke brezdomcev, deložirancev ali samo začasno brezposelnih, tkzv. Kinderübernahmestelle. Zavod vzbuja občudovanje radi svoje smotrne ureditve pa tudi s higienskega in estetskega zreljšča. Poslopje je vogalno, trinadstropno in je s podzemnim hodnikom spojeno s sosedno otroško bolniš-

nico. Odgovarjajoče krilnemu tlorisu se vsako nadstropje deli v dva oddelka, ki ju steklena pregrada hermetično loči drugega od drugega, da je mogoča izolacija za slučaj infekcijskih bolezni. V tretjem nadstropju, kjer so dojenčki, ima vsak od obeh oddelkov po več s steklenimi stenami ločenih prostorov, tkzv. „boxes“, ki se vrste ob dolgem, ozkem hodniku. V vsaki od njih stoji po 6 posteljic in druga potrebna oprema (tehtnica, kopalne kadi). V obeh oddelkih je po ena soba za matere, ki še dojijo. V drugem nadstropju je slika ista, le da so tu spravljani večji otroci. Dasi so čedno oblečeni in skrbno negovani, delajo žalosten vtis, ker so bledih, prozornih obrazov, plašnih oči in počasnih, neživih kretenj. Spodnje nadstropje je pripravljeno za šoloobvezne otroke: 2 veliki spalnici, povezani z dnevnima sobama, kjer so poleg ostale opreme tudi učila n. pr. šol. tabla. Zavod je začasen azil, nekaka karantena. Otroke, ki jih poberejo s ceste, razdelijo v skupine in jih obdrže v zavodu tri tedne (dojenčke nekoliko dlje). Ta doba je določena za opazovanje fizičnega in duševnega stanja otrok, ki ga vrši zavodova zdravnica in skrbnice. Ves čas živi otrok izključno v svoji skupini in nima nobenega stika z zunanjim svetom, niti z drugimi skupinami. Po končanem opazovanju se po rezultatu določi mesto, kamor se posameznik pošlje: bilo k redniški družini, v sirotišnico ali v primerih težke vzgojljivosti v mladinske domove, kjer se gojenci vzgajajo po metodah, ki so jih postavila moderna raziskavanja na tem področju. Ti zavodi imajo lastne šole in delavnice za razne obrti.

Mladinski urad je nadalje tudi v zvezi s šolo. Zdravnik in skrbnice posečajo šolo in ugotavljajo potrebno zdravstveno in gmotno zaščito otrok. Starši dobivajo v vzgojnih posvetovalnicah, ki jih vodita zdravnik specialist in pedagog, nasvete glede vzgoje teže vzgojljivih otrok.

Skrb za mladino pa s tem še ni izčrpana. V šolskih kuhinjah dobi na tisoče otrok brezplačno kosilo; otroci, ki so v stalni občinski oskrbi, se pošiljajo o počitnicah v počitniške domove. Dalje se briga za mladino cela vrsta privatnih društev, ki so organizirana v tkzv. Wiener Jugendhilfswerk, organizaciji, ki jo občina materialno znatno podpira. V teku preteklega leta je Sekcija Narodne fronte za materinsko zaščito osnovala v 2 predmestnih okrajih otroške jasli. Prejšnji slični poizkusi so vsled pogostih infekcijskih bolezni propadli. Mladinsko skrbstvo doslej še nima podlage v enotnem državnem zakonu. Obstajajo samo peščini zakonov, kot n. pr. zakon o rejencih itd. Zanimivo je, da industrijska podjetja tudi v prejšnjem socialističnem Dunaju niso imela otroških jasli in zavetišč. Bila je menda ena edina izjema v tem oziru.

Omenjeni moderni in skoraj luksuzno opremljeni zavodi za deco so bili postavljeni v razmeroma dobrih časih, sredi dvajsetih let, za županovanje socialista Seitza. Govoré za resnično kulturno dobo, ki je mogla in predvsem hotela najširšim ljudskim plastem dvigniti življenjski standard. Danes Dunaj kljub dobri organizaciji in velikim materialnim žrtvam — občina izdaje eno tretjino celotnega budžeta v socialne namene (110 milijonov šilingov) — ni kos potrebam, ki rastejo iz dneva v dan. Socialno zlo je trdovraten plevel, ki se razrašča in ga ne iztrebiš, dokler mu nisi podoral korenin.

Populacijska politika nekaterih držav

Katja Č.

„Pred vsem: ni bilo družinskega življenja in tudi zakon je postal samo sredstvo, ki naj bi služilo državnemu namenu.“ „Čeprav je zakon pri zvezi versko posvečen,“ pravi Nägelsbach točno, „vendar ni nikaka verska ustanova in še manj ustanova za pravno zadoščenje nagonu, temveč je pravno politični institut, določen za to, da daje državi državljane in obdrži hišo in premoženje posameznika, ker bi sicer država ne mogla obstojati.“ Pač nikjer ni zarod otrok kot glavni namen zakonu stal tako v ospredju, kot v Sparti. Številne vojske so število prebivalstva često občutno zmanjšale; zato je bila začasno: ena glavnih nalog prebivalstva skrbeti za zadosten naraščaj. In to so skušali doseči na različne načine. Tako je bila naloga države, da se poroči vsak Spartanec. V tem je obstojala obtožba proti samcem. Samci so bili kot zakonom nepokorni često zapostavljeni. Spoštovanje, ki so ga dolgovali mlajši starejšim, je proti samcem odpadlo (Plutarch) in, kot poroča Klearchus, so ženske celo na nek praznik vlekle samca okoli oltarja in ga teple.

Vendar to še ni dovolj. Ni šlo samo za to, da se poroče vsi plemenitaji, ki imajo kako posestvo, temveč pred vsem za to — kar je pri značaju špartanskega zakona razumljivo — da služi zakon svojemu političnemu namenu. Zato gre špartanski zakon še dalje, ko ne kaznuje samo samskega stanu, ampak tudi zakon, ki je sklenjen prepozno ali na neprimeren način. Spartanec se ne sme poročiti niti prepozno, niti pre zgodaj in mora nato živeti dober zakon, to se pravi zakon, ki služi svojemu namenu in skrbi za zarod telesno in duševno zdravih otrok.⁴

Če sedaj od tu naenkrat preidemo na novi uredbi o dvigu rojstev, ki sta ju v zadnjem času izdali Grčija in Italija, moramo priznati, da se je demografska politika nekaterih evropskih držav vrnila tja, od koder je bila izšla, to se pravi, v prvo. odločno zastopnico fašistične uprave; Šparto. „Zaradi rapidnega nazadovanja zakonov je grška vlada na podlagi pooblastilnega zakona izdala odlok, ki odreja, da se mora vsak grški državljan do svojega 25. leta starosti oženiti. Samci v starosti nad 25 let bodo morali plačevati davek, ki bo odmerjen tako visoko, da bo odgovarjal vsoti, potrebni za vzdrževanje štiričlanske družine. Iz donosa tega davka bodo dobivali podpore siromašni novoročenci in družine z velikim številom otrok. Državni uradniki, ki se v določenem roku ne bodo poročili, bodo takoj odpušteni iz državne službe brez pravice na pokojnino. V bodoče bo odpušen vsak državni nameščeneec, ki se do svojega 25. leta ne bo poročil.“ (Jutro, 8. II. 1937.) In „veliki fašistični svet“ je pod Musolinijevim predsedstvom razpravljal ... tudi o gibanju prebivalstva, posebno s stališča razvoja v tujih državah. Nato je sprejel naslednjo resolucijo:

Demografska politika fašistične vlade postavlja naslednja načela:

1. Pri sprejemanju v službo se naj upoštevajo v prvi vrsti očetje številnih družin. Družine z mnogo otroki imajo izreden pomen za domovino.

2. Revidirajo naj se dosedanje odredbe glede zvišanja števila prebivalstva, da se neposredno in na najbolj varen način zavaruje razvoj številnih družin.

3. Uvede naj se politika nagrad in kategorij za delavce, ki imajo številno deco.

4. Mladi delavci, ki se bodo hoteli poročiti, bodo dobili posojila. Uveden bo poseben sistem zavarovanja dote in opreme za zakon. (To je že predvideno v čl. 8 fašističnih pravil.)

5. Ustanovi naj se zveza družin s številnimi otroki.

6. Izvrši naj se revizija razdelitve pokrajin in občin s stališča, da se mora vpostaviti čim bližji stik med kraji z neugodnim številom otrok ter ustanovami države in občin. Nova upravna razdelitev se bo izvršila na podlagi novega štetja prebivalstva.

⁴ Handwörterbuch der Staatswissenschaften IV. Aufl., Jena 1924.: Bevölkerungslehre und Bevölkerungspolitik dr. L. Elster.

7. Ustanovi naj se osrednja državna ustanova, ki bo določala smernice za demografsko politiko. — Veliki fašistični svet opozarja vse fašiste, da je problem števila prebivalstva vprašanje obstanka naroda in njegove bodočnosti, ker brez novega življenja ni mladine, ni vojske, ni gospodarskega razširjenja in novih rodov in brez teh ni bodočnosti za narod.“ (Jutro, 5. III. 1937.)

Čeprav ne smemo sprejeti teh vesti dobesedno, saj je jasno, da niso samo neizvirne, ampak po številnih kopijah najbrže že precej izmalicirane (človek bi pač težko verjel, da more v Grčiji vsak posameznik vzdrževati poleg sebe še štiričlansko družino), vendar ostane dejstvo isto, namreč to, da nekaterim državam danes ni prva naloga dvig notranjega gospodarstva in notranje moči, temveč jim je glavni smoter ekspanzija. Nedvomno je, da mora država, ki noče uganjati nasilja niti nad žensko pravico do samoodločbe, niti nad moško pravico do eksistence, če si še ni našel osebe, ki bi mu mogla dati več kot svojo telesnost, da mora taka država predvsem dvigniti svoj gospodarski nivo do višine, ki bo omogočala vsakomur zadostiti težnji po očetovstvu ali materinstvu. „Ravno neizprosno nasprotje med željo po otroku in nezmožnostjo to željo utesiti, vodi v mnogih družinah brez sredstev, do pretresljivih seksualnih tragedij. Je eden najvažnejših vzrokov seksualne stiske starejšega proletarijata. — Nazadovanje rojstev je neposredna posledica strašne stiske našega časa. Samo velikopotezna socialna politika ga more zajeziti.“ (Emil Höllein: Gebärzwang und kein Ende.) „Nazadovanje rojstev se ne da pobijati s prepovedovanjem sredstev, temveč samo z odstranitvijo njegovih vzrokov.“ (Dr. M. Hirschfeld: Die Geschlechtskunde.) In značilo je, da te ugotovitve potrjuje italijanski tisk skoro dobesedno s tem, ko pravi, da vsa pažnja za dvig natalitete, ki so jo bili uvedli že l. 1927., do sedaj ni pomagala. „Padajoča demografska krivulja se ni ustavila in letne statistike so beležile vedno nižje številke v celotnem številu rojstev.“ (La Nazione, 5. III. 1937.)

V ospredje nam stopa tu zlasti dvojje vprašanj: 1. kaj hoče taka politika, in 2. kaj te uredbe dejansko dosežejo.

1. Namen? Že takoj na začetku smo videli, da zakoni, ki hočejo dvigniti število rojstev, niso novi, ampak datirajo od takrat, ko si je prva aristokracija lastila vso oblast nad narodom in sta ji bila glavni smoter vojna in vojaška moč. V časih mirnega razvoja so te uredbe stopile v ozadje. Če pa bi se pri tem „ljudstvo prehitro pomnožilo, nudi ustanavljanje kolonij vedno sredstvo, ki naj bi preobljudenosti odpomoglo.“ (Dr. Elster.) Če vzporedno s tem naznačimo, da je bilo „pravo ozadje italijansko-abeteskega spora preobljudenost Italije, ki nima možnosti izseljevanja, kakor pred vojno“ (Slovenski Narod, 26. IX. 1935.) in, da hoče Italija danes to preobljudenost še zvečati, potem jasno vidimo, da ji je tako stanje smoter in cilj, da hoče vedno več ljudi, ki teže v nove dežele. Vendar je razlika med špartanskim ustanavljanjem kolonij in sodobnim italijanskim zavojevanjem ta, da so zdaj pokrajine že obljudene in da ne morejo dati toliko neposeljenih tal, kot notranjega zemeljskega bogastva.

Če zasledujemo razvoj populacijske politike od stare do nove dobe, dobimo krivuljo, ki raste in pada vzporedno z razvojem zavesti posameznika kot individua. Preko Platona, Aristotela i. dr. zagovarjajo idejo čim večjega obljudenja v srednjem veku Tomaž Aquinski, Franciscus Patricius, Niccolo Macchiavelli, ki se v svoji knjigi „I tre libri de discorsi sopra la prima deca di Tito Livio II. 5.“ povzpne do trditve, da bo narava sama odpomogla eventualni preobljudenosti s tem, da bo poslala lakoto ali kugo, ko izseljevanje v kolonije ne bo več mogoče. Na naravo, oz. na boga se dalje sklicuje Luther, ko pravi, da ne zaupamo v božjo vsemogočnost, če se bojimo preživljanja otrok. „Es ist nur zu tun, dass wir arbeiten, und nicht müssig gehen; ernährt und bekleidet sind wir gewiss.“ („Treba je le delati in ne lenariti; hrano in obleke bomo gotovo imeli.“) Pač ni bil predvidel časov, ko tudi delati ne bo več vsakomur mogoče.

Še ostrejši zagovornik obljudevalne politike je v 17. in 18. stol. ideja merkantilizma, ki zahteva čim več ljudi — producentov, da bo več izdelkov, ki se bodo prodajali v inozemstvo in s tem povišali dotok denarja. In prvi je tu postavil vprašanje

Quesnay češ, ali prinese človek s seboj na svet toliko kruha, da bo živel od njega do časa, ko lahko začne obdelovati zemljo in se preživljati od njenega sadu. „Ali sledi bogastvo obljudovanju ali razljudevanju?“ Montesquieu proučuje populacijsko vprašanje že z višjega državnnoznanstveno-zgodovinskega vidika in zahteva višjo obljudenost le tam, kjer razmere to dopuščajo, kjer je gospodarsko stanje na dovolj visoki stopnji. In Mirabeau pravi: „Pravi vzrok nazadovanju rojstev je propad obdelovanja zemlje. Število stanovalcev se ravna po množini življenjskih sredstev.“ (L'Ami des hommes.) Neverjetno odločno in jasno pa je to stališče zavzel Italijan Gaetano Filangieri (1752—1788) v svoji knjigi „Scienza della legislazione“, ko pravi: „Vse to, kar otežkoča vzdrževanje ljudi, zmanjšuje obljudenost ... Dosedanja politika za dvig števila ljudi je bila napačna. — Plačevali smo nagrade zakoncem in roditeljem, meščanom, ki so dajali državi veliko število otrok, smo dovoljevali privilegije, oropali smo samce nekaterih pravic, odstranili pa nismo tistih ovir, ki so zadržavale večino mož, da bi se ženili in skrbeli za otroke. To je prav tako, kot da bi zalivali zemljo, ne hoteli bi jo pa posejati. V zakonu ni treba nikakih posebnih podpor, treba je le ovire spraviti s pota.“ Ovine, ki so važne Filangieriu v njegovem času pa so: 1. majhno število posestnikov in neizmerno število ljudi brez posesti; 2. prevelika bogastva duhovščine; 3. izredne naloge, nevzdržne dajatve in nasilni način njih pridobivanja; 4. veliko število vojakov.

V splošnem se propagatorji dviga natalitete v 18. in 19. stol. dele v dve struji: na eni strani ljudje, ki hočejo izboljšati gospodarski nivo, na drugi pa oni, ki hočejo z ostrimi ukrepi in policijskim nadzorstvom rodbine prisiliti, da bi imele otroke. Osrednje vprašanje filozofičnega razpravljanja tvori teza: več ljudi — več sredstev ali več sredstev — več ljudi. Zanimanje za to vprašanje se prenese tudi v medicino, ki se enako razdeli na dva tabora, od katerih prvi pišejo razprave, kako moremo število rojstev zadržati, drugi pa, kako ga moremo medicinskim potem pospešiti (n. pr. Johann Peter Frank: System einer vollständigen medicinischen Polizey). Friedrich Karl v. Moser je pozneje označil te težnje za pravo konjsko filozofijo (Gaulsphilosophie).

Popolnoma nasproti tem tezam stoje zastopniki misli, da se ljudje prehitro množe in da bo naenkrat zmanjkalo sredstev in prostora. Prvi, ki je dal tej tezi odločen izraz in zbudil s tem ostro polemiko ne samo doma, temveč tudi v inozemstvu, je bil Robert Malthus (1766—1834). V knjigi „Essay on the principle of population“ (1798) je razvil svojo misel, da se ljudje hitreje množe kot življenjska sredstva, oz. se množe preko njih, v formulaciji, da stoji porast rojstev v geometričnem razmerju proti aritmetičnemu porastu sredstev. To spoznanje naj vodi človeka preko živalskega gona in razum naj uravnava osebno življenje. Temu zlu — preobljudenju se je mogoče izogniti le z vzdržnostjo, ki prihaja v poštev pred vsem pri neimovitih ljudeh.

Kot rečeno, Malthus ni bil idejni osnovelec te ideje, vendar je s svojo knjigo najmočneje opozoril na to, da je poleg kvantitativne narodove moči važno še nekaj, namreč to, od česa bi ta kvantiteta živila. Dasi je Malthusovo zdravilo proti taki skrbi popolnoma napačno, je dobil v tisti dobi mnogo zagovornikov svoje teze, pozneje pa so posamezni na njegovi osnovi izkristalizirali pravilnejše poglede na stvari. Imel pa je Malthusov nauk precej dalekosežne posledice in to ponekod v docela negativnem smislu. Namreč zakonodaja mnogih nemških dežel se je preuredila po teh smernicah, kar je imelo za posledico številno nezakonskih porodov in konkubinativ in proti koncu 19. stol. je bilo izdanih precej protizakonov.

Najbolj ostro pa je Malthus s svojo knjigo pokazal na razliko med naravno pravico posameznika in njegovo odvisnostjo od sredstev, ki ne omejujejo človeku več samo način življenja, ampak posegajo v njegova najintimnejša nagona čustva, ki so dovoljena živali, človeku pa ne. Nižji sloji naj se ne družijo, naj se uklepajo v spone vzdržnosti, da bodo lahko premožnejši živali na njih račun. S to svojo teorijo je Malthus povzročil, da se je rodila nova, njegovi popolnoma nasprotna misel, misel uresničiti Filangierijevo tezo in začeti populacijsko politiko graditi spodaj — pri temelju in ne pri vrhu. „Z Malthusovo teorijo smo spoznali najgloblje ponižanje človeštva, njegovo od-

visnost od konkurenčnih razmer; pokazala nam je, kako je privatna lastnina v svoji zadnji stopnji napravila iz človeka blago, katerega produkcija zavisi le od povpraševanja.“ (Fr. Engels: *Umrise einer Kritik der Nationalökonomie.*) Izgraditi predvsem gospodarsko podlago in od tu dalje šele demografsko politiko, to je osnovna in zadnja naloga države vse do našega časa. V tej misli so se našli skoro vsi Malthusovi nasprotniki od njegovega ostrega polemika Wiliama Godwina, preko Charlesa Fouriera, Pierra Proudhona, Karla Marxa, Eu. Dühringa do K. Kautskega, ki daje izraza svojemu izdelanemu programu v preventivni metodi. Število rojstev bodo potem urejale gospodarske razmere same in prav demografsko stanje bo zrcalo slednjih. Tu ne gre za vprašanje gospodarstva.

Kaj so nam pokazala vsa ta izvajanja? Pokazala so, da obstoji boj za dvig natalitete že od vsega začetka, to se pravi vsaj od takrat, odkar beležimo zgodovinske podatke. In jasno je, da osnovo temu nasilju ni dalo niti brezplodno moraliziranje, niti kako drugo višje filozofsko spoznanje, temveč primitivna logika vodilnih krogov, ki so spoznali, da so bili v zadnji bitki izgubili toliko in toliko ljudi in da bo prihodnjič poraz na njihovi strani, če se število rojstev ne bo izdatno pomnožilo. Torej osnovna ideja — boj? Nedvomno, in še več: zmaga, podjarmljenje. Ta teza se dalje s časom razvija celo tako daleč, da postane nekako podzavestna in da se istoveti z drugo, povsem zunanjo formo, ki govori o moči naroda. „Premoč“, na kateri so dejansko populacijski ukrepi bazirali, se je zakrila z označbo „moči“. Le nekaj jih je bilo, ki so se zavedli, da dejanska moč naroda ni množica lačnih, fizično in duhovno slabih ljudi, temveč da daje narodu jedro kvaliteta in ne kvantiteta. Bilo je tu nakazanih nekaj slabih, nekaj boljših sanacijskih metod, ki so rasle v dognano spoznanje vzporedno z vedno večjim nasiljem na posameznika, kot producenta otrok ... Zato je danes, ko sta po dolgih bojih obe ideji pridobili na moči, ena v svojem nasilju, druga v svojem logičnem dognanju, razdor med obema toliko globlji. Analogno s tem kaže ena smer popolno neupoštevande človeka kot osebnosti, ki naj bi imel vsaj najprimitivnejšo pravico do življenja, in druga, ki se zavzema ne le za njegovo življenjsko, ampak tudi za pravico do osebne svobode. Kje je danes zmaga? Na strani moči in sile.

Naj se povrnm na prvo vprašanje: kaj hoče današnja populacijska politika nekaterih držav. Ponovno poudarjam, ideja pospeševati človeški zarod ni nova, porodila se je v prvi misli na premoč in pospeševali so jo ljudje, ki so bili na tem najbolj zainteresirani. Oni so ločeni od množic in se jim približujejo le z nekakim odkupovanjem, ko naklanjajo skromna darila državljanom ob rojstvu. Toda če se špartanski državljan ni zavedel tega, da moči narodu ne daje premoč in orožje (če so morili slabotne otroke, so s tem hoteli pridobiti samo na vojaški moči), temveč zaključeno število zdravih in polnih ljudi, se pa tega mora zavedati danes vsak kulturni človek. Mnogim, ki zahtevajo od ljudstva, bolje od nižjih slojev tega ljudstva, množico otrok, je ostala ideja obljudevanja še vedno na nekdanji stopnji hotenja po boju in ekspanziji. Seveda „se v nezadostnih gospodarskih razmerah gotovo število otrok ne sme pomnožiti čez mero, da ne bi socialne razmere zdravega človeka tako nadvladale, da bi jim zapadel kot žrtev s svojim zdravjem in življenjem“ (dr. Herta Riese). Da pa gospodarske razmere niso urejene danes še niti v eni izmed evropskih držav, mislim, ni treba posebej poudarjati. Če bi bile, ne bi bilo treba žene siliti, naj rode otroke.

2. Kaj ukrepi, podobni zgoraj navedenim dejansko dosežejo? — Predvsem se moramo zavedati, da zgornji sloji od teh uredb niso prizadeti. Njim pomenijo statistične številke le suho dejstvo štirih, petih ali več mest in zato podpirajo podobne ukrepe, sami pa stoje brezskrbno ob strani. Kdo rabi podporo, če hoče imeti otroka, kdo ne more preplačati prepovedanega splava, kdo ne sme izgubiti državne službe, če ne oni, ki že itak trpi pomanjkanje na vsem? „Opažamo pa, da število rojstev pri nas pada samo pri bogatih slojih, tistih ljudeh, ki iz komodnosti nočejo imeti otrok.“ (Iz pred. dr. V. Janiševe-Raškovičeve: Malo ali mnogo rojstev?) Ne glede na to, da je pomelkužena aristokracija populacijsko prav tako nezdrava kakor izčrpan proletariat, doka-

zuje ravno ta ugotovitev, da se z ukrepi proti beli kugi ndarjeni le mali ljudje, ki si niti ne vedo, niti ne morejo pomagati. Tudi obsodba zaradi splava pade po večini na sloj te vrste, kot je dognal dr. Ferdo Čulinevič v svoji knjigi „Žena u našem krivičnom pravu“.

Dejstvo pa je, da je kljub vsem ukrepom v zadnjem času „padla nataliteta v Nemčiji, Danski, Švedski, Belgiji, Franciji, Angliji, Estonki, Čehoslovaški, Grčiji in drugje in da beležimo podatke o porastu natalitete samo iz Rusije — kljub temu, da je bil tam do nedavna splav legaliziran, ter iz Italije iz podeželja, dočim v večjih italijanskih mestih število porodov pada“ (ŽS, S. Exel: Položaj žene v raznih državah).

Po statistikah iz l. 1935. in 1936. je od l. 1925. padla nataliteta v raznih državah:

v Švici	14%	Poljski	25%
v Nizozemski	17%	Mađžarski	26%
v Franciji in Angliji	20%	Avstraliji	29%
v Švedski in Belgiji	23%	Avstriji	48%
v Italiji	24%	v Nemčiji do l. 1933. za	29%

do l. 1936. pa se je nataliteta zvišala in znaša danes padeč napram l. 1925. le še 9%.

(Le Musée social, 1937)

Te številke govore dovolj očitno o gospodarskih vzrokih. Dokazujejo pa še nekaj drugega, namreč, da se neimovite žene zatekajo k sredstvom, ki niso samo nedovoljena, ampak zdravju skrajno nevarna. Število smrtnih slučajev zaradi mazaškega splava je danes povsod izredno visoko in tudi mnogo notranjih bolezni (rak) gre na ta račun. K temu še „velika mortaliteta nezakonskih mater in otrok“. V Nemčiji je l. 1933 umrlo 70/00 zakonskih in 11.50/00 nezakonskih mater in otrok. V New-Yorku umre letno trikrat več nezakonskih mater kot zakonskih“ (S. Exel). Kaj se godi v teh ženah, ko poskušajo z vsemi sredstvi, da bi odpravile plod, pa končno vendarle morajo roditi v kakem zakonju same, zavržene od družbe, tega statistike ne povedo.

Da je naivnost malih ljudi, ki vidijo ob porodu samo državno podporo, ne pa poznejših tolikokratnih izdatkov, včasih soodločilna pri želji po otroku, je v nekaterih slučajih tudi upoštevanja vredno.

Še ena stran, ki je doslej še skoro nismo obravnavali je moralna, lista, ki se tiče žene same. Žena danes ni več samo mati, temveč je delavka, gospodinja in mati. S tem da hoče roditi otroka, prevzame nase vso odgovornost njegove vzgoje in vzdrževanja, vso odgovornost matere, ki more otroku posvetiti na dan le po eno ali dve uri. Obenem uporablja svoje fizične sile v svrhu pridobivanja sredstev in domačega reda, nima pa pravice, da bi s funkcijami svojega telesa razpolagala sama. Čisto jasno je, da otrok ne sme biti, oz. bi ne smel biti nič drugega kot plod ljubezni, želje po materinstvu, skratka otrok, ki se je mati sama odločila zanj, da ga bo ljubila, mu posvetila vso svojo pažnjo, in ne le otrok slučajja. Otroci, ki prihajajo na svet nezaželjeni so družini predmet za nesporazum, „odjedajo drugim kruh,“ njim samim pa ta zavest že takoj v začetku vtisne pečat manjvrednosti. V vsaki ženi je želja po otroku tako elementarna, da pomenja neplodnost zanj največjo nesrečo in žrtev. — žrtev razmer. — „Hočemo imeti mnogo otrok kakor vsak krepak in naprej stremječ narod, predvsem pa hočemo imeti zdrave otroke. Šele, ko bo vsem živečim otrokom zagotovljeno zdravje, zagotovljen zunanji in notranji razvoj, bomo smeli misliti na kaj drugega.“ (Univ. prof. Reuss, o priliki poopravitve zakona proti splavu v Avstriji.)

Kritike in poročila

Ljubljansko gledališče. Drama. Lepa predstava letošnjega leta je bila uprizoritev Sierkove priredbe Hodgejeve igre „Dež in vihar“.

V manjšem vseučiliškem mestu na Škotskem stanuje pri neki študentovski materi družba mladih medicincev. Vsak izmed njih preživlja na svoj osebni in samosvoji način poleg študija vse lepote in skrbi mladega človeka. Največja sreča v ljubezni je

namenjena najmlajšemu, ki je najrahločutnejši in najmarljivejši. Kakor se na začetku igre njim umaknejo starejši dijaki, odhajajo sedaj tudi ti v svet in na njih mesto stopajo zopet novi.

Režiser, gospod Ciril Debevec, je z globokim razumevanjem razkril intimne lepote te psihološke študentske igre in sam dovršeno odigral vlogo dr. Duhamela. Mlade medicince so s prijelnimi, samosvojimi poudarki odigrali Jan, Sanci in Potokar. Ljubico najmlajšega je z močnim čustvenim zanosom podela gospa Sava Severjeva. Nepozabna je ostala gospa Nablocka v duhovito realistično zamišljeni vlogi študentske gospodinje.

Delu bi vendar ne bilo škodovalo nekaj širokopoteznih okrajšav, jezikovnih korektur in prilagoditev našim razmeram.

Zerkaulenova ljudska veseliga „Korajža velja“, ki jo je lani uprizorilo 60 gledališč, je v spretni lokalizaciji dr. Šmalca izpopolnila lahkotni del letošnjega sporeda.

Bolj kakor malodušni in strahopetni župan Vrbin upravlja občino mrkogledi in filisterski tajnik Striga, ki želi postati županov zet. Nenadoma pride v vas Joža Kremen, ki je mnogo let živel v tujini in bi sedaj tu rad dobil službo brodnika. Ko spozna županovo hčer, se na prvi pogled zaljubita drug v drugega. Striga to hitro zapazi in v veliki ljubosumnosti bi Kremenu rad izpodrinil dekleta in službo. Vendar mu ne uspe ne to ne ono. Županu je neustrašeni in odločni Kremen všeč, še sam odvrže nekdanjo malodušnost in poln vere v novo življenje izroči Kremenu brod in hčer.

Zerkaulenovo delo ne presega povprečnosti, ima pa nekaj dobrih označitev in prizorov. Režiser, g. Bratko Kreft, je imel dosti prilike, da je pokazal svojo spretnost v komičnih zasnovah. Najmočnejše je bila podana občinska seja. Igralci so sproščeno odigrali svoje vloge.

Posebnost svoje vrste je bila uprizoritev drame sodobnega velemestnega duha „Simfonija 1937“, ki sta jo napisala znana ameriška romanopiska Edna Ferber in novejši oderski pisec in filmski avtor George Kaufman.

Delo ni zgrajeno po nekdanjih principih dramske tehnike in avtorja dogodkov nista spojila v nerazdružno celoto in jih rešila iz osrednjega motiva, ampak sta jih brez enotne dramske povezanosti le nanizala drugega poleg drugega.

Pred gledavcem se vrsti galerija oseb sodobne ameriške družbe. Duševno in telesno zlomljeni brodolastnik in trgovec Jordan z lahkomišno življenjsko družico in osamljeno hčerjo; nadulji parvenij Dan Packard s histerično in vlačugarско ženo; brezvestni ženskar, zdravnik dr. Talbot s svojo varano soprogo; bedna odslužena igralka Carlotta Vance; propali filmski zvezdnik, pijanec Larry Renault; njihova prav tako pokvarjena služničad itd. Vsi ti ljudje brezmišelnost skozi plehkost življenja v svoj lastni pogin. Človeku, ki to gleda, ostaneta slednjic samo še neki gnus in obup. Zakaj tu ne gre niti samo za socialno tragiko sodobne ameriške družbe. Mnogo sorodnosti s tem plehkim načinom življenja najdeš tudi pri nas.

Režiser g. Stupica je oskrbel izredno učinkovito inscenacijo in dovršeno igro, ki jo je ustrezajoče tolmačila odgovarjajoča glasba. Igralci so se kar kosali, da bi ubranost čim više stopnjevali. Najmočnejši vtis je zapustil g. Levar kot propali filmski zvezdnik Larry Renault. Nedosežen lik lahkomišelnosti gospe Millicent Jordanove je podala ga. Nablocka. Pravtako močna je bila igra ge. Marije Vere v vlogi nekdanje umetnice Carlotte Vance. Izredno naravna in prepričevalna je bila ga. Mira Danilova v vlogi služkinje Dore.

S. T.

Milica Stupan: Težko vzgojilivi otroci, založba „Žena in svet“, Maribor 159 str., cena 30 din. — izvirnih slovenskih knjig o vzgojstvu je prav malo, in takih, ki bi izsledke moderne psihologije in pedagogike približali s poljudno razlago našemu preprostemu človeku, menda sploh še nismo imeli. Tem bolj moramo pozdraviti to knjigo kot poskus, razložiti tudi laiku vzgojna vprašanja na moderen način. Ravno v vzgojstvu so poljudno znanstvene knjige zelo važne, ker se z vzgojo ne bavijo le za to posebno

izobraženi ljudje temveč vsak, kdor ima otroka. In nasproti pri nas še precej pripoznamu načelu, da so starši vedno najboljše vzgojitelji, je treba poudariti, da to pogosto ni res, ker jim manjka izobrazbe, časa in znanja, ki so za to težko delo potrebni. Od vseh važnih stvari, ki so potrebne za dobrega vzgojitelja, prinesejo starši svojim otrokom le eno, res da najvažnejšo — ljubezen. A ta je lahko čisto napačno usmerjena, tudi iz prevelike ljubezni lahko starši grešijo — zato je prav važno, da bi dobili starši tudi potrebno znanje. — Knjiga ge. Stupanove je razdeljena v dva dela: A. Splošno o vzgojljivem otroku in B. Posamezne vrste težko vzgojljivih otrok. V prvem delu seznanja pisateljica čitatelja z dvema glavnima pedagoško važnima teorijama zadnjega časa — s psihoanalizo (ustanovitelj Sigmund Freud) in individualno psihologijo (ustanovitelj Alfred Adler). Razne druge starejše struje le imenuje. Mislim, da je njen poskus, poljudno razlagati nauk o dednosti, prvi pri nas. Vse nadaljnje razlaganje se opira na te tri nauke. Za vzgojo je postalo važno odkritje psihoanalize o podzavesti — tistega dela našega Jaza, ki se ga docela ne zavedamo, ki pa vendar podzavestno vpliva na naše ravnanje. Spoznanje podzavestnega življenja težko vzgojljivega otroka je važno za njegovo zdravljenje. Važno je bilo tudi Freudovo razglabljanje o veliki vlogi, ki jo igra spolnost v človeškem življenju — čeprav je pisateljica mnenja, ki so ga izražali tudi že mnogi drugi kritiki Freuda — da je spolnost preveč poudaril in zanemarjal drugi temeljni nagon človeka — nagon po samoohranitvi. Freud se bavi s človekom kot posameznikom. Tu ga je izpopolnil Adler, ki razlaga človeka v odnosu do skupnosti, kot socialno bitje. Zanj je temeljno gibalno človeškega ravnanja čustvo manjvrednosti. Pisateljica sicer ugovarja, da se ne da negativno čustvo postaviti za temelj vsemu človeškemu delovanju, in hoče postaviti na njegovo mesto pozitivni ekvivalent — željo po uveljavljanju, iz katerega se šele razvije ob neuspehu čustvo manjvrednosti. Vendar te svoje misli pri nadaljnjem razlaganju nekako opusti in govori povsod le o čustvu manjvrednosti kot temelju otroških napak. Verjetno se mi zdi, da ima Adler prav, kajti človek se zaveda svoje okolice že kot čisto majhen otročiček, ko mora spoznati, da je res najsihibejši in najmanjši v svoji okolici, da je — manjvreden, in šele želja, da se tega neprijetnega položaja reši, postane ona želja po samouveljavljanju, ki bi bila po Stupanovi prvotni nagib. V poglavje o dednosti se je vrnilo več manjših napak n. pr. v računih na str. 28. Tudi ni le včasih vezanih na en kromozom po več dednih lastnosti, temveč vedno. Podobnih majhnih napak je več. Toda za glavno nalogo knjige niso važne, saj to poglavje vendar daje površen pregled o dedovanju, in to je bil pač glavni namen.

V sporu med zagovorniki le — dednosti, ki ne prepušča vzgoji toliko kot nič dela in samo — „miljeteoretiki“, ki mislijo, da se da z vzgojo doseči vse, je ubrala pisateljica srednjo in najbrže najbolj pravilno pot. Človek brez dvoma prinese določene lastnosti podedovane od prednikov s seboj na svet. Toda pravilna vzgoja bo dobre razvila in slabim ne pustila do izraza, v neugodnem okolju ali ob slabi vzgoji pa se bo zgodilo ravno nasprotno. Poznavanje otrokovih verjetnih dednih lastnosti je važno tudi za vzgojitelja, ker bo po tem lahko vravnava vzgojo. Zelo važno je poglavje o kazni, oz. nje vplivu na težko vzgojljivega otroka. Ako priznavamo Adlerjev nauk, da je glavno gibalno človeškemu dejanju čustvo manjvrednosti in da potekajo razne napade in razvade iz pretiranega čustva manjvrednosti — postane jasno, da mora vsaka kazen, posebno pa telesna, ki ta občutek manjvrednosti še poveča, vplivati samo kvarno, nikoli pa ne koristno. Lahko sicer odpravi razne razvade, ki so le zunanji, vidni znak otrokove napake, resnične značajne napake pa ne more odpraviti. Prav zaradi tega poglavja bi bilo treba tej knjigi želeči, da se čim bolj razširi, kajti razne teorije o dobrodejnem vplivu palice so le pregloboko vsidrane pri nas; da pa niso ravno koristne, o tem nam priča veliko število mladostnih „zločincev“ — zanemarjenih in propalih otrok. — V drugem delu razlaga pisateljica razne vrste težko vzgojljivih otrok: začne z dvema glavnima oddelkoma, ekstremnima tipoma: „vzornim“ otrokom, ki je navadno razvajeni otrok, otrok, ki mu posveča okolica preveč pažnje in ga vzgoji v nesamostojnega in

zato slabotnega egoista, ki ga največ najdemo pri višjih slojih, in s propalim, zločinskim otrokom, ki je bil zapostavljen ali v vzgoji ali predvsem že v zunanjih okoliščinah svojega življenja in ki je bolj pogost v nižjih slojih — dobita se pa seveda oba tipa v vseh slojih. Nadalje razlaga štiri temperamente — zelo staro, a menda še veljavno razdelitev ljudi v sangvinike, kolerike, melanholike in flegmatike. Važnost teh poglavij je v tem, da omogočajo staršem, da analizirajo svojega otroka (pisateljica pravilno poudarja, da so ljudje večinoma zmes več temperamentov) in da se lahko potem še pri zdravem, normalnem otroku obvarujejo vzgojnih napak. Vsak otrok drugače reagira na napačno vzgojo: sangviničen otrok postane preglasen, predrzen, častilepen in gizdalinski, kolerik postane trmast in kljubovalon, melanholik preveč občutljiv, zamerljiv, maščevalen in zahrbtnen, flegmatik pa len in neumen. „Len“ otrok je ali bolan ali pa po vzgoji zatrt in ponižan, zapostavljen. Tudi to je prav važno poglavje, ker le premnogi starši slabonadarjene in „lene“ otroke ozdravljajo s palico, ne dosežejo ničesar in obupujejo. Nadalje razlaga pisateljica nekatere vidne znake notranjih otrokovih težav — jecljanje, močenje postelje, grizenje nohtov itd. in govori o tem, kako se dajo odpraviti. V zadnjih poglavjih razpravlja o laži, tatinstvu in spolni živahnosti. Povsod je več vrst teh napak in pri prvih, manj nevarnih je treba paziti, da se ne vzame preeresno, ker se s tem lahko otroku vbije misel, da je pač — lažnivec ali tat in ga s tem še bolj pritira na napačno pot. Tudi spolne zablode, kakor samozadovoljevanje, so le izraz čustva manjvrednosti, ker se otrok, ki si na zunaj ne zna pridobiti veljave, obrne sam vase, se zabava sam s seboj. Tudi takemu otroku je treba predvsem poguma. —

Skozi vso knjigo se poudarja ta glavni nauk: težko vzgojilivi otroci so ali žrtev podedovanih lastnosti — in njihovi starši imajo najmanj pravico jih kaznovati — ali pa napačne vzgoje — in zato spet nimajo vzgojitelji, ki so zagrešili napako, pravice, jo potem kaznovati na otroku. Pa tudi zaradi brezuspešnosti je treba kazni, prav posebno telesne kazni, odklanjati. Težko vzgojljivim otrokom je treba dati več samozavesti, več vere vase, več poguma. Zaradi tega nauka je ta knjiga važna, čeprav ne bo mogla dati povprečnemu vzgojitelju odgovora v konkretni težavi s poverjenim mu otrokom. Kajti ako knjiga vedno znova uči, da je treba poiskati in odstraniti vzrok, zaradi katerega se otrok počuti potlačenega ali zapostavljenega, nesrečnega, bo to pogosto za povprečnega človeka pretežka naloga, saj so ti vzroki lahko jako skriti; še teže pa bo navadno, vzrok otrokove potrošnosti odstraniti. Zato je videti, kako zelo potrebna bi bila tudi pri nas psihopatska klinika, kjer bi strokovnjaki preiskali in zdravili težko vzgojljive, „zločinske“ otroke. Take klinike že uspešno delujejo po drugih državah. — Kakor sem že v začetku povedala, je to za nas prav važna knjiga. Pisana je tako, da bo razumljiva tudi laiku, čeprav mislim, da zahteva vendar nekaj splošne izobrazbe. Ne verjamem, da bi jo mogel čisto preprost človek, recimo kmečka žena, razumeti brez vsake razlage. Zato pa bi bila prikladna za skupno čitanje in razlaganje v kakem vzgojnem tečaju ali krožku, ki bi se ga udeležil recimo učitelj, ki bi razlagal take tuje pojme, kakor so psihologija in pedagogika, in ki bi tudi z besedo odprl vzgojne nauke te knjige. Ti so pri nas razširjenim naukom tako tuji, da bo treba še mnogo razlaganja in ponavljanja, preden se bodo pri nas udomačili in se bodo začeli ljudje ravnati po njih. — Obzalovati je mnoge tiskovne pomote v sicer čedno opremljeni knjigi, pomote, ki včasih spremenijo celo smisel stavka (n. pr. „slučajnih“ namesto „slušnih“ na str. 92). — Vobče knjigo toplo priporočamo vsem, ki se pripravljajo na vzgojni poklic, mladim, pa tudi starejšim materam in prosvetnim krožkom.

O. G.

Marja Boršnik, Aškerčeva bibliografija. Izdalo Zgodovinsko društvo v Mariboru kot 4. snopič 30. letnika Časopisa za zgodovino in narodopisje 1935. Strani 119, slik 10.

Zgodovinsko društvo v Mariboru je izdajo Aškerčeve bibliografije namenilo za počastitev osemdesetletnice rojstva najpomembnejšega pesnika štajerskega ozemlja. Zaradi raznih ovir je delo izšlo še sedaj, dejansko torej k petindvajsetletnici pesnikove smrti. Zgodovinsko društvo v Mariboru je z izdajo Aškerčeve bibliografije pokazalo

velik smisel za razumevanje podrobnega dela in temeljitega izbora gradiva o pesniku, čigar delo in življenje v našem slovstvu še nista dovolj raziskani.

Bibliografija je razdeljena na šest glavnih poglavij. Prvo obsega v kronološki zaporednosti Aškerčevo izvirno delo in njegove prevode v prvotnih objavah in ponatiskih ter upošteva tudi doslej še nenatisnjena pesnikova dela in njegov uredniški posel.

Drugo poglavje prinaša seznam prevodov Aškerčevih del v tuje jezike: v angleščino, bolgarščino, češčino, francoščino, italijanščino, nemščino, poljščino, ruščino, slovaščino, srbohrvaščino in švedščino. Čehi in Švedi imajo njegovo samostojno antologijo.

Tretje poglavje navaja glasbene skladbe na osnovi Aškerčevih besedil, poizkus opere Rista Savina po Aškerčevi pesnitvi „Poslednja straža“ ter skladbe na osnovi Aškerčevih prevodov iz ruščine in drugih jezikov.

Četrto poglavje objavlja seznam oseb, ki jim je Aškerc dopisoval, in njegovih dopisnikov.

Peto poglavje našteva obsežno literaturo o Aškercu od l. 1881., ko je bilo pesnikovo ime prvič objavljeno v Urednikovi listnici Ljubljanskega Zvona. Znatno je naraslo gradivo o njem l. 1890., ko je izšla njegova prva pesniška zbirka „Balade in romance“, odslej pa dalje ob izidu vsake njegove knjige, dokler ni 1912. v letu pesnikove smrti, doseglo svojega viška. Toda tudi nato literatura o njem ni zamrla in se je prav v zadnjih letih pomnožila ter l. 1936. ob osemdesetletnici pesnikovega rojstva dosegla nov višek.

Šesto poglavje obravnava Aškerca v podobi.

Zanimiv je dodatek, ki prinaša devet slik iz Aškerčevega življenja, med drugim značilno sliko Aškerca z Gregorčičem iz l. 1892., samostojne Aškerčeve fotografije iz raznih dob in dve duhoviti Smrekarjevi karikaturi. Na zadnji strani je natisnjen faksimile Aškerčevih spominskih verzov pesniku Rudolfu Maistru.

Aškerčeva bibliografija profesorice Marje Boršnikove je najizčrpnjša slovenska osebna bibliografija in zato edinstven primer v naši bibliografski literaturi. Priča o izredni marljivosti in znanstveni temeljitosti avtorice, ki je v delo vložila ogromno časa in napora.

Uporabo olajšuje „Kazalo Aškerčevih del“, ki ga je avtorica sestavila na zaključku bibliografije in prinaša seznam pesnikovih celotnih zbirk, posameznih pesmi in važnejših prozaičnih spisov z navedbo vseh podatkov. „Imensko kazalo“ razrešuje Aškerčeve psevdonime in značke ter navaja v abecednem seznamu tudi vsa druga upoštevana imena ter nerazrešene psevdonime in značke.

Obsežnost gradiva je avtorici naložila težko nalogo. S pomočjo premišljene tipografske oblike ji je vendar uspelo, da je nakopičenost podatkov kolikor moči poenostavila in s tem olajšala uporabo.

Bibliografija profesorice Boršnikove nudi poleg temeljitega pomagala znanstveniku tudi zanimiv dokument Aškerčevega dela laiku, ki je tukaj prvič dobil resničen vpogled v razsežnost Aškerčevega dela, njegovo popularnost in upoštevanje. Značilno je, da je redko kak pesnik doživel toliko ponatiskov, če upoštevamo že samo razne čitanke in antologije, ki ravno najbolj utrde umetnikovo ime med najširšimi plastmi.

Aškerčeva bibliografija Marje Boršnikove bo vsako nadaljnje delo o Aškercu znatno olajšala in verjetno tudi pospešila, v čemer bo dosežen njen najlepši namen.

Trdina Silva

Obzornik

Amendement zakona o narodnih šolah. Narodna skupščina je na letošnjem proračunskem zasedanju izglasovala amendement, ki se glasi: Učiteljice narodnih in gospodinjiskih šol ter otroške vrtnarice izgube službo, če se poroče z osebo, ki ni učitelj narodne šole. Če so do te dobe že dosegle pravico na penzijo, dobe enkrat za

vselej odpravnino v znesku celoletne plače in draginjskih doklad. Če imajo 5 let efektivne službe, pa dobe odpravnino v višini šestmesečne plače in doklad. — S tem se uvaja delni celibat za učiteljice in otroške vrtnarice.

Namen tega amendementa je menda bil, napraviti mesto brezposelnim učiteljskim abiturientom, čijih število znaša danes ca. 1800. Minister prosvete pa je priznal sledeče dejstvo; danes ostaja v državi 230.000 šoloobveznih otrok brez pouka. . . Zrasla nam bo torej v 20. stoletju, „stoletju otroka“, nova generacija analfabetov! (V Evropi najbrž edinstven primer!) — Na drugi strani pa so razredi obstoječih šol pretesni za število otrok ali pa sploh manjkajo. (Samo v Sloveniji bi bilo treba otvoriti še ca. 1000 novih razredov.) Torej na eni strani otroci, ki ostajajo brez pouka, na drugi otroci v prenatrpanih razredih. Vsi ti potrebujejo učiteljev. In 1800 mladih učiteljskih kandidatov, ki nestrpnost čakajo na svoj kruh, bi bilo premalo za vse to, kar je potrebnega. In vse učiteljice, ki se mislijo poročiti, četudi z neučitelji, bi bile v službi še nujno potrebne.

Številčno razmerje med nameščenimi učitelji in učiteljicami je normalno 2 : 4, 2 : 5. S tem da je učiteljica navezana na to, da se poroči le z učiteljem, če hoče ostati v službi, ostaja nujno daleč preko polovice učiteljic neporočenih. Kajti le redke so one, ki si bodo mogle izbrati zakonskega druga, čigar dohodki bi bili danes primerni in zadostni za vzdrževanje rodbine. S tem je toliko in toliko življenj iztrganih iz normalnega življenjskega tira, ruši se prirodna pravica človeka do svobodne izbire zakonskega druga, prirodna pravica žene do življenja in materinstva. — S tem se pospešuje izvenzakonsko spolno življenje, ki mora nujno slediti. — In potem je čl. 21. ustave kraljevine Jugoslavije: „Zakon, rodbina in otroci so pod zaščito države“, kakor bridka ironija. . .

Amendement je v nesoglasju nadalje z določilom uradniškega zakona, ki vsakemu državnemu uradniku garantira penzijo, če je izpolnil določene službene pogoje, to je, če je potekla določena doba njegovega službovanja. — Uradniški zakon predvideva izgubo pravice do penzije, le v slučaju, da se je uradnik hudo pregrešil proti zakonskim predpisom. Torej bo pomenila možitev učiteljice z neučiteljem „hud prestopak proti zakonskim predpisom“!

V protest proti novemu amendementu se je vršilo dne 12. marca t. l. veliko protestno zborovanje v Beogradu. Zborovanje so priredili skupno JZZ, Zveza ženskih pokretov in UJU. Enako zborovanje se je vršilo dne 25. marca t. l. v Ljubljani. Iz obeh zborovanj so bile poslane odločne resolucije senatu, finančnemu odboru, ministru prosvete ter posameznim poslancem. — Poležaj je zaenkrat sledeč: amendement bi moral stopiti v veljavo s 1. avg. t. l. Treba pa je na vsak način doseči, da se to prepreči do pričetka novega proračunskega leta in da takrat skupščina in senat amendement anulirata.

Reforma srednjega šolstva v Nemčiji. Noy učni načrt za srednjo šolo v Nemčiji predvideva za deklice dva tipa srednje šole: višjo šolo in pa tkzv. Aufbauschule. Uvedena je razlika med moško in žensko srednjo šolo. Deklice se namreč nikjer ne bodo učile latinščine in grščine, marveč le modernih jezikov. Tako jim bo tudi nemogoče izbrati nekatere panoge univerzitetnega študija, ki zahtevajo znanje klasičnih jezikov, in bodo polagoma žene sploh izključene od univerzitetne izobrazbe. — Po končani srednji šoli pa bo dobila spričevalo le tista abiturientka, ki se bo mogla izkazati z doslužno enoletno dobo v gospodinjstvu ali poljedelstvu. To enoletno brezplačno delovno dobo pa bo po najnovjših predpisih treba odslužiti na deželi.

Osemdesetletnica Lady Aberdeen, predsednice MZZ. 14. marca t. l. je praznovala Lady Aberdeen svoj osemdeseti rojstni dan. Večji del svojega življenja je preživela v delu in borbi za enakopravnost žene. Od l. 1893. je bila z izjemo sedmih let predsednica Med. žen. zvezč vse do kongresa MZZ v Dubrovniku v jeseni preteklega leta, ko je postala njena častna predsednica. Pridružujemo se ženam vsega sveta in pošiljamo iskrene čestitke veliki pobornici za naše pravice in za svetovni mir.

Osvoboditev muslimanskih žen v Albaniji. Po mnogih bojih je končno tudi oficinalno bil odpravljen ženski pajčolan (kadra) v Albaniji. Kralj Ahmed Žogu je sicer veren musliman, toda kar se tiče ženskih pravic in enakopravnosti moža in žene je zelo moderen mož. Njegove sestre so že dolgo dale albanskim ženam vzgled prave zapadne svobode in enakopravnosti v družbi. Tudi albanski nacionalisti poudarjajo, da zakrivanje obraza pri ženah ni utemeljeno v koranu in da so ga vpeljali v Albaniji šele turški zmagovalci. Albanske žene, posebno bolj omikanih slojev, so pozdravile zakonito odpravo pajčolana z velikanskim navdušenjem. Čeprav je že prej dovolj pogosto bilo videti nepokrite obraze, so zdaj zakonito potrdilo enakopravnosti vsaj na tem polju slavile s pravimi slavnostmi. Prirejene so bile posebne veselice z zdravicami na novo svobodo. — Kdor bo hotel v bodoče videti muslimanke s pokritim obrazom, bo moral iti v Afganistan ali pa — v Jugoslavijo!

Zaposlitev žen in otrok v jugoslovanski industriji. Kakor računa g. Krekić (Jugosl. Lloyd, 27. I. 1936), je industrijsko delavstvo pri nas samo v letih 1934 in 1935 izgubilo več ko dve milijardi dinarjev z redukcijami mezd. V naši industriji je investiranih približno 27 milijard Din in ta industrija je v 10 letih znižala mezde za 7 milijard. Istočasno pa je po anketi TOI v Zagrebu, ki je obsegala 270 obratov po Hrvaškem in Sloveniji, narasel procent zaposlenih žen in otrok takole:

Od 37.000 zaposlenih oseb je bilo (v odstotkih):

	žen	otrok
1929	17,4	1,51
1930	19,2	1,93
1931	21,5	2,15
1932	21,8	1,93
1933	23,9	2,04
1934	23,5	2,35

Žene dobe pri nas 20—40%, otroci 40—60% nižje mezde kakor moški delavci, pogosto za prav takšno delo. Mirno lahko trdimo, da naša industrija živi in bogati od dela žena in otrok, ne glede na njih dobrobit in na koristi vsega naroda.

V oceno smo dobili: Franc Jaklič, Izbrani spisi, I. zv. Uredil Janez Logar. 283 str., cena 60 Din. — Dolores Vieser, Pevček. Prevedel Janez Pucelj. 312 str., cena broširani knjigi 30, vezani 40 Din. — Enrica von Handel-Mazzetti, Jese in Marija, I. del, prevedel dr. Ivan Pregelj. 296 str., cena kartonirani knjigi 48, vezani 60 Din. Vse tri knjige je izdala založba Jugoslovanske knjigarne. — Jože Karlovšek, Slovenski ornament (2. del). 105 strani, (112 slik), cena 100 ozir. 120 Din. Izdalo Udruženje diplomiranih tehnikov v Ljubljani, založba Kleinmayr in Bamberg.

Vprašanja čitateljicam „Ženskega sveta“.

Uredništvo ŽS si želi bližjih duševnih stikov s svojimi čitateljicami, hoteč spoznati njihov okus in njihovo zanimanje. Zato se obrača na čitateljice s prošnjo, da odgovore na sledeča vprašanja:

Kako vam ugajajo roman, črtice in pesmi?

Kakšnih člankov si želite?

Katera vprašanja vas pred vsem zanimajo?

Ali imate kakšne nasvete za nas?

(Odgovore poslati na upravo ŽS.)

Ukinitev otroškega zavetišča. Sarajevska tobačna tovarna je bila zadnjih pet let menda edina tovarna v državi, ki je izpolnjevala **zakonski predpis**, da morajo imeti tovarne z več kot 100 delavkami, katerih 25 ima majhne otroke, pri obratu otroško zavetišče. V zavetišču je bilo še lani 40 otrok in so znašali stroški 2500 Din na mesec, kar ni pretirano. Že lani so bile datjave za zavetišče znižane na 1000 Din in se je moglo oskrbovati manj otrok. Sedaj pa bo zavetišče sploh ukinjeno — s prvim majem, v mesecu, v katerem slavimo materinski dan, in bo mnogo govorenja o svetosti materinstva in važnosti zdravega zaroda za državo.

POROČILO

„Ženskega Sveta“ na občnem zboru Jugoslovanske ženske Zveze,
sekcije za Dravsko banovino v Mariboru, dne 25. IV. 1937.

„Ženski Svet“ preživlja letos 15. leto svojega življenja in je prvi slovenski ženski list, ki je dosegel tako dolgo dobo. Par let je „Ženski Svet“ izhajal kot edini slovenski ženski list, ki je kot prvi jugoslovanski ženski list, začel prinašati tudi originalne krojne pole in vzorce za ročna dela. Temu se ima v veliki meri zahvaliti za izredno naklado, ki jo je dosegel v par letih, namreč mesečno 16.000 zvezkov, česar ni do tedaj dosegel noben slovenski mesečnik.

Kakor se godi vsem ženskim ustanovam je tudi „Ženski Svet“ tekom časa našel mnogo posnemovalcev in tekmecev. Razni listi so začeli uvajati ženske rubrike po vzorcu „Ž. S.“, krojne pole in ročna dela; njegovi uspehi so pa dali pridobitnim krogom pobudo za ustanovitev novih ženskih listov, ki so si jih sicer prikrojili po svoje, primerno njihovem namenu, vendar so skušali obdelovati vsi snov po vzorcu „Ž. S.“. Namen pa je bil: z lahko vsebino priboriti si čim širši krog čitateljic; pisati za zabavo in kratek čas. Marsikomu se je zdelo, da se „Ž. S.“ s svojo resno vsebino ne bo mogel vzdržati ob toliki in materialno tako močni konkurenci. Toda „Ž. S.“ je že imel svoj stalni krog čitateljic, njegove ideje so bile že premočno ukoreninjene. In čeravno je mnogo takih, ki smatrajo za sodobno bolj lahko čtivo, jih je med našimi ženami vendar tudi mnogo, ki v svojem listu iščejo kaj več nego zgolj zabavo in te tvorijo stalni kader naročnic „Ž. S.“. Kljub temu, da je pod silo razmer odpadla v l. 1929. skoro polovica naročnic, in da so tudi redukcije znatno zredčile njihove vrste, lahko s ponosom pokažemo na 1502 naročnici, ki so naročene nepretrgano že od 10 do 15 let. Vsaj tako veliko je tudi število takih, ki so list iz kateregakoli razloga odpovedale in se na novo naročile, ter so naročene nad 10 let s presledkom. To nam kaže, da naša žena v splošnem ni tako površna, kakor jo radi prikazujejo nekateri krogi; saj si z lastnimi močmi vzdržuje list, ki ji ni v zabavo, ampak kulturna potreba.

Uredništvo, oziroma uprava lista kakoršen je „Ž. S.“ je nekaka razgledna točka, ki nudi priliko za zanimiva opazovanja kulturnega življenja žene.

Zanimivo je dejstvo, da si pri nas žene ne izbirajo vedno svojih listov v sorazmerju s svojo izobrazbo. Neredkokrat se nam je zgodilo, da je izobražena gospa zavrnila „Ž. S.“, češ, da ji je preučin in prelesen ter se naročila na list lažje vsebine, medtem ko je neuka služkinja navdušena čitateljica „Ž. S.“.

Na splošno je izobraženka na deželi dovtetnejša za resno čtivo in se bolj poglobi vanj nego meščanka iste kulturne stopnje. Naravnost ginljiva ukaželjnost pa se večkrat očituje v dopisih žen vsake starosti iz delavskih in kmečkih krogov. Zadnje čase opazamo nekoliko več zanimanja za „Ž. S.“ pri ženah z višjo izobrazbo, vendar so ti krogi za naš list še vedno precej nedostopni. Nekoliko so krive temu slabe materialne razmere naše intelektualke, v glavnem bo pa menda vzrok običajno omalovaževanje domačih kulturnih pojavov. In vendar, če listamo po tujih ženskih revijah (povdarjamo: ženskih revijah in ne revijah za ženske), in jih primerjamo z „Ž. S.“, se nam ni treba prav nič sramovati domačega lista. Nasprotno: tuje nam celo zatrjujejo, da smo lahko posone nanj.

Zanimivo je tudi, kako gledajo možje na „Ž. S.“. Imamo naročnice, tudi iz inteligentnejših krogov, ki morajo skrivati list pred možem, medtem ko nam druge poročajo, da ga njihovi možje in sinovi — študentje, čitajo z velikim zanimanjem. Da, pripetilo se nam je že večkrat, da je žena tudi iz preprostih krogov, odpovedala list, a mož ga ji ja znova naročil.

V prvem početku je bil praktičen del lista zelo važen faktor za njegovo razširjenje. Morda je zasluga prav tega dela lista, da se je v širših krogih našega ženstva zbudilo zanimanje za resnejše čtivo in razna ženska vprašanja. Če so v početku žene morda naročale list v pretežni večini zaradi njegove praktične vsebine, bi tega danes ne mogle več trditi. Danes, ko se lahko naroče same praktične priloge ali pa sam list, imamo le malo takih naročil; naše žene naročajo še vedno list z vsemi praktičnimi prilogami, kar priča, da praktična žena tudi rada čita, a intelektualki niso več tuje praktične stvari.

Zaključujemo svoje poročilo z nado, da bodo naše žene še dalje vidle v „Ž. S.“ svoj elitni ženski list, ki skuša v vsakem oziru dostojno zastopati slovensko ženo v domovini in izven nje.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrtletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za inozemstvo Din 85.—. Rač. pošt. hran. v Ljubljani 14004. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij Ženski Svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva. Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, p. Domžale (Predstavnik P. Veit, Vir).

Foto

SPOMLAD:



12.-



45380-04

29.-



2961-44829

59.-



5842-05

59.-



74295-16

129.-



2325-44793

129.-



2305-04231

129.-



5305-09

79.-



2927-44884

59.-



2967-44800

89.-



Foto